

PRZYWILEJ (973) *sb m*

przywilej (973), [**przywilij**].

przywilej (916), **prywilej** (57); prywilej *OrzRozm* (41); przywilej : prywilej *ZapWar* (13:2), *OrzQuin* (8:8), *SkarJedn* (30:1), *StryjKron* (1:5).

pry- (50), pri- (6); zapisy prywilegi- (9), przywilegi- (1) (może wymowa prywileij-).

W N i A sg e pochylone (w tym 3 r. błędne znakowanie), w pozostałych formach e jasne.

sg N przywiléj (116). ◇ G przywileju (83), przywileja (21), skróty (19); -a PatKaz I, PatKaz III, KromRozm III, BielKom, Leop, OrzQuin; -u : -a ZapWar (2:1), ComCrac (2:1), UstPraw (3:2), OrzRozm (1:5), SarnStat (59:6). ◇ D przywilejowi (15). ◇ A przywiléj (103). ◇ I przywilejem (57), przywileim (1) ActReg; -em (25), -(e)m (32). ◇ L przywileju (54). ◇ pl N przywileje (94), przywileja (1) GrabPospR. ◇ G przywilejów (131); -ów (75), -(o)w (56). ◇ D przywilejóm (23); -óm (12), -om (6), -(o)m (5); -om OrzQuin; -óm : -om SarnStat (12:5). ◇ A przywileje (159), przywileja (1), [przywilij(a)]; -e : -a Mącz (1:1). ◇ I przywilejmi (53), przywilejami (1); -ejmi : -ami SkarKaz (4:1); ~ -ejmi (11), -éjmi (2), -(e)jmi (38); -ejmi : -éjmi SarnStat (8:2). ◇ L przywilejach (35), przywilejoch (4), skróty (2); -och OrzQuin; -ach : -och SarnStat (27:3); ~ -ach (26), -äch (7), -(a)ch (1); -äch UstPraw (2), OrzJan; -ach : -äch SarnStat (23:4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XVII(XVIII) – XVIII w.

1. Wyjątkowe uprawnienie; szczególne prawo przyznawane jakiejś osobie, grupie osób, ogółowi szlachty (przywileje osobiste) bądź ziemi (przywileje ziemskie), gwarantujące wolności, ulgi, uwolnienie od pewnych ciężarów ogólnych; *privilegium Mącz, Modrz, Calep, JanStat, JanPrzyw, Cn; immunitas, indultus, praerogativa, beneficium legis, constitutio singularis, ius singulare, lex privata Cn [privilegium – poćwirdzenie, honor singularis BartBydż; – przywilej, to jest osobliwe prawo na którą rzecz Mącz 190d; – przywilej, wolność Calep; przywilej, dozwoleństwo, wyzwolenie z czego, łaska jaka od pana dana, prawo prywatne – privilegium Cn] (865) : Iakom ya szdzyewkamy szwemy they częsczy nyepredala szlyachathnemv szan্থkovy szradzyn nakthorą częscz przyvyley slvszy nalączkovycze any then tho przyvyley slvszy ymyenyv puchaly ZapWar 1504 nr 1992, 1520 nr 2180, 1528 nr 2459; jakich przywilejow namnożyli w Rzeczypospolitej prawom naszym przeciwnych, [...] WKM nasz MP łączno wiesz i baczyć raczysz. Diar 74; DiarDop 114, 115; A ten co to wymyfla v was przywileie/ Profzę przełtrzełz go pilnie/ niechay nie łzáleie. RejWiz 183v; UstPraw Hv, H2, H2v [2 r.]; OrzRozm C4; S kąd to znác możemy/ że wedle tego Prywileiá [danego przez Jagiełłę Litwie] łłów/ Książę Litewfkié/ iáko téz y Mołkiewfkié/ może być zwáné Defzpotem/ álbo Dynáftą: ále Kiranem/ iż ták rzekę/ to iest Królem/ zwáné być żadną miarą niemoże OrzQuin Pv, P; iż tym wolnościam náłzym ktore mamy/ infzy włzyfcy poltronⁿi fie dziwiuią/ iáko łą opátrzone y przywileymi vgruntowane MycPrz II A2v; ModrzBaz 94, 133; SkarŻyw 180; StryjKron 547; práwo to wálze/ nie iest ták gruntownie piłáne/ iáko práwá piłáne bydź máiá/ ále iáko co v przełzłych Krolow vproszono/ y w przywiley wložono/ ták zásię z przywileiow ná papier/ y w Druk to wełzło. GórnRozm E2; ActReg 74; bos imięnia ták zacnégo/ nie łłowy/ ále rzeczą: nie przywileymi/ ále mieczem łobie ziednał. OrzJan 95; O dárowaniu imiów łzláchcie ná woynie bez przywileiu. SarnStat 95; O którą to rzecz Stárołtowie mieyc onych będą móc ie łądzić: á temu przywiléy nie ma nic przełzkádzác/ w którym łtoi: Iż tylko*

cztery Artykuły albo rzeczy łądzić mają. *SarnStat* 665 [*idem* 921]; Ten przywilej ma być w Księgi Ziemię wpiłan. *SarnStat* 905 *marg*; A w tymże przywileju też Królowa dała wolność na Skład foli/ y wżelákich kupi *SarnStat* 1047, *5v, 8 *marg*, 48 *marg*, 60 [2 r.], 61 (54); áby z dorocznych pożytkow fwych/ całego żołnierzá wedłuk ftanu fwego wypráwić mogli/ [...] ile ich wżyftkich co pod iednem przywileiem siedzą pożytki wyniołá *GrabPospR* M2; Iż tedy to opátrzenie duchownych gruntuie fie ná lámym práwie fporządzeniu Bořkim/ [...] nie byłá tedy rzecz potrzebna nowymi przywileymi tego ták dálece wárowác *PowodPr* 22; [(*nagł*) Przywilej. (-) [...] A przywilej dla tego ták ieřt názwan. *Privilegium* iż czyni ofobliwe práwo *legem privatam*. Abowiem Przywilej nic innego nie ieřt/ iedno włafne y ofobliwe práwo przeciwko pořpolitemu nádáne/ y by niemiał Przywilej co ofobliwego w łobie/ niemogłby być zwan Przywilejem. *SzczerbSpecSax* 339 (*Linde*)].

przywilej czego [= *ustanowiony z okazji czego*] (17): Przywilej przywrócenia Ziemi Podlákskiej do Korony Polřkiej. *SarnStat* 1036; y ktemu wżyftkie rzeczy opifáne w Przywileju pokiólá pořpolitego obiecuie chowác. *SarnStat* 1123, 1056, 1066, 1085, 1108, 1117 [2 r.] (16). *Cf* »nad przywilej«.

przywilej czego [= *co jest przywilejem*] (7): *ModrzBaz* 72; á niech nigdy [*heretyk*] ná iákíe dořtoieńřtwá y vrzędý przyřřępu nie ma: ále z rodzícimi fwými zázwdy niech bezecřci zořtanie/ áni nápotým niech fie nie wefeli z iákíego przywileju řzlácheřtwá albo dořtoieńřtwá. *SarnStat* 219, 59, 1208. *Cf* »przywileje dawać«, »przywileje zachowywác«, *wedle przywileju czego*.

przywilej około czego (3): Który Artykuł około wárunku Exequuciiéy Wielkiego Křięřtwá Litewřkiego (iáko ieřt opátrzony w řpólnym řpřku y Przywileju około Vniiéy między Narody Polřkiémi y Litewřkiémi [...]) [*ma być dzierżany*] *SarnStat* 1028, 1000, 1015.

przywilej z strony czego (3): główny przywilej y wolność/ z řtrony obiérána Pá(na) *SarnStat* 65 *marg*, 66 *marg*, 984.

przywilej na co (25): *LibLeg* 10/67v; Nietrzebác ludźiom vczonym ná te máięřnořci przywileiow: áni zwierzchnořci Rzymřkich. *ModrzBaz* 133; *SarnStat* 106 *marg*, 1205, 1209. *Cf* »przywileje dawać«, »miewác przywileje«, »przywileje otrzymać«, »przywileje zachowác«.

przywilej o kim, o czym (12): *OrzRozm* F4v; O wolnořci Kořcielnéy y ofób kořcielných przywilej fie poczyna *SarnStat* 896 *marg*, 52, 106, 196, 296, 949, 1115, 1216. *Cf* »miewác przywileje«, »przywileje trzymác«.

przywilej czyj [= *kto nadał*] [*w tym: G sb i pron* (48), *ai (poss)* (32), *pron poss* (24)] (104): *OrzRozm* F4v, K2v; *PaprUp* I, I3v; Przywilej Łodwiká Křóla, křórym potwiérdfa wżyftki liřty, práwá y řwobody, przez przodki iego obywátelom Křóleřtwá Polřkiego nádáne. *SarnStat* 881; przeto té wżyftkié przywileie nářzé/ y przodków nářzych Křółów y Křiężář/ [...] do piérwřzéy kluby przywodźimy *SarnStat* 894; A to coby iedno ná tym przyřřłym řpólnym řýmie między łobá pořtánowili/ wiřcić łobie máię obyczáiem y obowiářkiem opifánym w Przywileju [!] Alexándrowym *SarnStat* 1014, 8 *marg* [3 r.], 21, 35, 53 [2 r.], 54 (79). *Cf* *Wyrażenia przyimkowe*.

przywilej czyj [= *kto ma*] [*w tym: G sb i pron* (82), *pron poss* (23), *ai (poss)* (44)] (149): *ZapWar* 1545 nr 2646; *Diar* 115; *KrowObr* 128, 131v; Vřřwiliřmy iż kmiećie nářzy y poddanych nářzych máię robić dzyeń wřdzień wedle vchwáły Seymu Toruńřkiego/ o krom nie křorych wři nářzych/ křore przywileymi řwými/ řá wolne od thých záciágow. *Uřřpraw* F3; Exekucya Polřka nic inego

nie ieft/ iedno lzácowánie Rzeczypospolitey Polkiey/ w swoich Práwách y Prywilegiách/ wedle Przyśięgi Krolá Polkkiego. *OrzRozm* B3, D4, D4v, E, K3 *marg*, M2v, V3; *BielKron* 306v; Senatoriae literae Przywilej rádnych pánów. *Mqcz* 382b; *OrzQuin* B3; *SkarJedn* 138; *ActReg* 39; *OrzJan* 69; O Sekretarzu wietłzym, y przywileiu iego. *SarnStat* 323; írodze zákazemy miáltóm Prufkim/ áby iefli chcą monetę bić/ iáko przywileie ich w sobie zámykáią/ ítáré znáki ná nie kładli *SarnStat* 409; WIELKIEGO X. LITEWSKIEGO PRZYWILEIE, Y iego Powiátow/ miałt: z ítrony Elektciiey/ Seymow ípolnych/ doftoienítw/ praerogátív *SarnStat* 984; A tu sie konczą ártykuły z Przywileiá Księstwa Mázoweckiego o pokoiu Brzétłkim wzięté. *SarnStat* 1115, 12, 14 *marg*, 54, 61, 75 (55); *GosłCast* 47; Prawże nowiny/ praw flifowłkie dzieie Y przywileie. *KlonFlis* H4v. Cf »przywileje Koronne«, »przywileje kościelne«, »przywileje Krolestwa Polskiego«, »przywileje miejsckie«, *wedle przywileju czyjego, przeciwko przywilejowi czyjemu, za przywilejem czyim.*

Ze zdaniem przydawkowym referującym treść [w tym z zapowiednikiem: ten (1); iż (1), aby (1), jako (1)] (3): *BielKron* 306v; *SkarŻyw* 180; Przywiléy iáko Biskup Alšperłki z Kápitułá czyni poftużenítwo: znaydziefz wyszézé ná końcu Przywileiów Prufkich. *SarnStat* 1139.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy terytorium lub społeczności (9): Polacy do kłafztorów Królestwá Polkkiego máią bydz przymowáni: wyiáwłszy zeby tego Niemieckie Przywileie bróniły. *SarnStat* 206; kto trzyma máietność Ziemkłą [...] zá vczćiwé poftugi [*nadaną*] tedy to iuż wiecznémi czáły mocą przywileiu Podláfkiego *incorporationis regno*, [...] trzymác ma *SarnStat* 1199, 34, 116 *marg*, 878, 1139, 1179 (9).

W połączeniach szeregowych (64): Bo wiecznych líftow, przivilieyow, y Połseffiiiey staradawnych, weczliech grobelnych, moftovych nikomv lamacz a odmienicz zdalóie za niespraviedlive. *ComCrac* 13; bo słychają od WM wielkie zlecenia tak publice jako i privatim, że WM posłom ich do wszytkiego pożytecznego RP, a zwłaszcza ku zatrzymaniu w cale przywilejow, wolności a swobod naszych pomagać z władzej swej senatorskiej raczycie. *DiarDop* 115; *GroicPorz* a4, c; Abowiem tám obiecuiecie bronić/ nie kościołá onych Apoftółow vbogich ále papiełstwá y páńłthwá Rzymłkiego/ poćciwości przywileiow/ praw nádánia/ y pánowánia/ y wolności iego/ náprzećiwko wólzelkie^{mv} tżłowieku. *KrowObr* 131v, 128; *OrzRozm* B3v, E4; *Paprup* L; *ActReg* 39; A przetóz włytkie priwatné rzeczy, iáko łá nárrácię długié *rei gestae*, Tranfácię, Ordinácię, Przywileie, Incorporácię, Dyfkurfy vczónych Iuríftów, Anormitanów. [...] Té włytkie rzeczy do Metriki ítatutowéy odflýamy. *SarnStat* 101; Studentóm/ Pifárzóm/ Drukárzóm/ Bibliopolóm [*którzy się jedno dla nauki do miasta krakowskiego udadzq*] [...] łáłkę íwá okazác chcemy: y oné lámé y káždého z nich przy íwych práwiéch/ przywileiách/ wolnościách/ świebodách/ Státućiéch/ łáłkách y zwyczáich włyftkich/ które w Kollegiách zwykły bydz chowáné/ chowác/ trzymác/ y bronić chcemy. *SarnStat* 202; PIĄTE KSIĘGI PRAWA KANCELLARIIEY: W KTORYCH SIE ZAMYKA WSZYSTEK PORZĄDEK PISM KROLEWSKICH Y SEYMOWYCH, PRZYWILEIOW, MANDATOW, WICI, DEKRETOW *SarnStat* 315, 12 [2 r.], 13 [3 r.], 53, 54, 101 (54).

Zwroty: »przywilejem [co komu] darowác, dawác, dany« (2:1:2): Ten Státut niełciága fię ná wśi co łá zdawná przywileymi miáltám dáne. *UstPraw* F4; A iż to ták ieft/ dowodzę te⁸⁰ Prywileiem tym/

którym dąrował Król Iągełło Litwę Polakom/ iąko włafné i téz dżiedziczne poddąné fwé OrzQuin P; *SkarŻyw* 528; *SarnStat* 984, 1207.

»przywilej(e) da(wa)ć (a. nadać, a. wydać); przywilej (był) da(wa)ny (a. nadany, a. wydany), darowany; przywilejem [obdarzyć], nadarzony« [w tym: na co (13), czego (1)] = *privilegium(-a) concedere JanPrzyw, Cn; privilegia sunt concessa JanPrzyw; privilegium datum a. donatum JanStat; dare immunitatem a. privilegium, privilegium facere Cn* [szyk zmienny] (14;50;2;1): *ZapWar* 1545 nr 2646; Powiedaliśmy téz, że miastom niktorym dano przywileje, Gdyż prawo uczy, że wydawane być nie mogą bez przyzwolenia Rad na sejmie walnym koronnym *Diar* 74; *GroicPorz* f4v, kv; Iesli Moiżelz wymyflał kiedy co tákiego/ Chociaj był przełożonym od niego fámego [tj. od Boga]. Albo lifty gdzye dawał/ álbo przywileie/ Z iákich fwoich wymyflów/ álbo s fwey nádzyeie *RejWiz* 183v; y dał mu był [Dioklecjan Julianowi] ten przywilej/ áby wefpołek zdomem fwym wiąry Chrześciąńfkiey [...] wolnie y wpokoju wżywał. *SkarŻyw* 180; Tenze Rizanom Prziwileie za vpominki wielkie widal zwielka fzkoda R:P: *Paprup* 14; *ActReg* 42, 130; TYm Státutem fkázuiemy ná wieki bydź chowano/ iż dąrowania ftale y mocnie máią ftac/ choćby téz Przywiléy ná nie nie był dan *SarnStat* 95 [idem 136]; Przywiléy wolności Zydowfkiey, przez Boleflawá Książę Wielkiey Polfki, prádziádá Wielkiego Kázimiérzá dany, potym przez Kázimiérzá Królá potwiérdzony á przez Alexándrá Królá w Státut wpifány. *SarnStat* 249; Tákże ktoby rogáté bydło ná fklad Krákowfki ná przedaj przypędził/ powinien będzie po pułgrofzku zwłafczá od bydłá wielkiego miáfku temuż płácić/ iąko przywiléy ná to dány fżerzéy obmawia. *SarnStat* 964; którzy to Królowie dáli miáfku Sędomiérfskiemu przywileie ná fklad Soli y Sledzi ná wieczność *SarnStat* 981; PRZYWILEY PANOW Litewfkich zá czáfu Władylfawá Iągełlá wydány: Którym świádczą, iz Księftwá ich do Królestwá fą przyięté ku fpólnéy pomocy *SarnStat* 992, 53 [4 r.], 68, 133 [2 r.], 136, 164 (56); Czego Ich M. Pánowie pieczętarze/ *pro debito officij fui* doyżrzeć/ y w Przywileiách ná Káduki dánych dokłádác niechayby byli powinni. *VotSzl* D3v; *CiekPotr* ktv; [UstKościel 161]. Cf »wedle przywileju danego«, »nad przywilej dany«.

»przywilejom derogować, ubliżyć; ubliżenie przywilejowi, przywileju« = *privilegiis derogare JanPrzyw; praeiudicium privilegii JanStat* [szyk zmienny] (5;4;1;1): a w them mienia [lege: mienia] poslowie Mazoweczczu przivileiowi ich przes nas danemu vblizenie *ZapWar* 1545 nr 2646; *ComCrac* 21v; Ale iż od niemáfego czáfu w wielu rzeczach przeciw tym to práwóm/ przywileióm/ y fwobodóm koronnym iest fie wykróczyło [!]/ y im fie vblizyło [illis [sc. privilegii] detritum est JanPrzyw 55]: [...] zdáło fie nam bydź potrzebno/ ábyfmy [...] *SarnStat* 13; A tá wżyfłká fprawá ma fie odprawowác przed Podfkárbiámi náfzemi Koronnemi w Polfcze/ á Litewfkiami w Litwie/ [...] nie deroguiąc nic przełożeníftwu y przywileióm vrzędów Podfkárzbich *SarnStat* 414, 61 [2 r.], 216, 894 [2 r.], 1020, 1119.

»łamac, zgwałcić, zdrapać przywilej(e)« = *privilegium(-a) infringere JanStat* [szyk zmienny] (2;2;1): *ComCrac* 12, 13; A dżiwna iest nieobácność tych/ ktorzi zgwałciwly tákowe przywileie [*privilegiis eiusmodi violatis*]/ dopuścili przezwifkam [= nazwom] cáło zoftác *ModrzBaz* 133; Krol wnet fię domyslił woley Bożey/ y zdrapawfzy pierwfy przywilej/ całą onę wieś y imienie nowym przywileiem/ kościółowi darował. *SkarŻyw* 528, 193.

»mie(wa)ć przywilej(e)« [w tym: na co (5), o czym (1)] = *esse privilegiatum JanStat* [szyk zmienny] (16): Tu też mamy wiedzieć iże Sáfká ziemiá y Polacy łá wolni od Práwá pólpolitego Celárkiego: Abowiem oni máią Práwá łwoie/ Státutá/ y Przywileie. *GroicPorz* a4; A ten co pozwał ma przyładz/ iżem niewiedzyał ábyś miał przywilej *UstPraw* Hv, E3, F4v, G4v; *OrzRozm* K2v, L4v; Xiążę Kurlandskie ktory y z Księstwem swoim zawsze pod reimentem W(ielkiego) X(ięcia) L(itewskie)⁸⁰ było y pierwsze przywileie swe zapieczęcią W(ielkiego) X(ięcia) L(itewskie)⁸⁰ miewał *ActReg* 42; Miáltá Prufkie máią ślá Przywileiów, zwłáczá Gdańk: ále iémi naprzód ięto brákowác ná Séymie Wárlzáwfkim, 1563. *SarnStat* 1130, 61, 62, 288, 473, 860, 1003, 1176; [*StryjPoczq* 180].

»nie naruszyć (a. naruszać) przywileja (przywilejow); nienaruszone przywileje« [szyk zmienny] (3;1): *OrzRozm* V3; *ActReg* 45; Tákże ieiliby kto Stároftę ábo Dzierzáwęcę o grunt nász pozwał/ o tákíe dóbrá ma bydz łád ná Séymie/ praw y przywileiów ich niwczym nie náruřzáiác. *SarnStat* 870, 1211.

»przywileje odbierać« (1): niektorzy Książętá/ zacne Miałtá zburzá/ wyniřczáiąc ich łkárby y Przywileie odbieráiąc. *LeovPrzep* D4.

»przywilej(e) odnawiać (a. odnowić); odnowienie przywileju« = *privilegium innovare JanStat* (5;1): [*Arcybiskup Gnieźniński podał nam próšby swe*] ábyfmy z Reyestrów Káncelláriiey Oświeconégo KÁżimierzá Królá Polkíiego Oycá nářzého/ Przywiléy kościołowi Gnieźnińfkíiemu przynależácy/ przez Máieftat królewki Oycá nářzého dány/ y pozwolony przypifáć/ y odnowić/ y potwierdzić raczyli *SarnStat* 170; tákowy Lift vmocniáiąc odnowieniem Przywileiu [*innovatione Privilegii JanStat* 1024] wysřzý nápiřánégo ze wřzyřtkim/ co w nim nápiřáno/ potwierdzamy/ mocny czyniémy/ pochwalamy/ y odnawiamy *SarnStat* 958, 53, 249, 952, 995.

»przywilej(e) otrzymać; przywileju dostać; przywileje otrzymane« [w tym: na co (1)] = *privilegium obtinere JanStat, Cn* (4;1;1): *ComCrac* 19; Który to przywiléy z łáski y z dobrotliwóści iego świátości otrzymáifmy/ zacnémi dowody y klauzulámi vtwierdzony. *SarnStat* 193, 53, 249, 888, 1229.

»przywileje poprzysiąc; przywileje poprzysiężone (a. poprzysięgane)« (2;4): o to teraz grá idzie/ ábyfmy ná tym Seymie do Prywileiow y do Praw/ od Królá poprzysięgánych/ łye wroćili *OrzRozm* E4; Ale to ieft Exekucya/ która náchylóné ku vpadku Króleřtwo/ w iego klóbę wřtáwia/ y gruntów iego łtrzeże/ Práwy itéz Prywileymi przez Królá Polkíiego nam poprzysiężonymi. *OrzQuin* E4v; *ActReg* 39; *SarnStat* 117, 1027. Cf »wedle przywilejow poprzysiężonych«.

»przywilej(e) potwierdzić (a. potwierdzać, a. utwierdzić, a. utwierdzać); potwierdzenie przywilejów (przywileju); przywilej potwierdzony (a. utwierdzony)« = *privilegium(-a) confirmare JanStat, JanPrzyw; privilegium(-a) ratificare, privilegium approbatum a. roboratum JanStat; confirmatio privilegiorum JanPrzyw* [szyk zmienny] (20;5;4): A tenże Prywilej zálye potym był potwierdzony przez Káżimierzá Królá/ *in Conuentione generali Petricouię vigesima sexta mensis Aprilis: Anno 1458. OrzRozm* K3; (*marg*) Chrystus i duchowni od poborow wolni (-) Ktory przywilej/ ná łámych práwie przyrodzonym fundowány/ y przeto y v łámych pogánow zwyczáyny/ dobry Celárze y Krolowie Chrześcijańcy potwierdzili/ y práwámi łwemi vmocnili *WujNT* 72; Przywilej Królá Ianá Olbráchtá: któрым potwierdza ácz wřzyřtkíe przywileie Przodków łwych, wřzákze ořbliwie wřpomina Przywilej Káżimierzá Oycá łwégo *SarnStat* 907; ábyfmy [...] lift Párgáminowy potwierdzenia Przywileiu

[*literam ... ratificationis privilegii JanStat* 1017]/ Iálnégo Książęciá y páná Kázimiérzá Królá Polfkiégo [*raczyli potwierdzić SarnStat* 951, 12, 53 [2 r.], 54 [2 r.], 61, 62 (27).

»przywilejem (przywilejmi) potwierdzić (*a. potwierdzać, a. utwierdzać*), utwierdzony, poprzysiężony; przywilej potwierdzający« = *privilegiis roboratus JanStat* [szyk zmienny] (8:1:1;1): *BielKron* 283v; [*nie najdziesz w kronikach, aby kiedy król polski dawszy*] y Prywileiem pod Tytułem fwym/ zá Pieczęcią fwą potwórdziwfy/ co komu zálye brał *OrzQuin* B2v; Pusczyemy to na rozsádek WMK naich braterská miłosc baczenie na Vniá przez nie poprzysiężoná Przywileim *ActReg* 31; Przywiléy Królá Zygmuntá piérwzégó, potwórdziájący wzytkich przelzlych Królów vftáwy *SarnStat* 940, 53, 297, 881, 888, 889, 907, 949.

»przywilej(e) (s)tracić« [szyk zmienny] (2): *OrzRozm* B3v; Tráci ten Przywiléy/ kto go nie vzywa wedle dozwołonéy iemu wolności. *SarnStat* 49.

»przywilej(e) ([*komu*]) trzymać, dzierżec; (za)trzymanie (w cale) przywileju; przywileje były trzymane« [*w tym: o czym* (2)] = *privilegia tenere JanStat, JanPrzyw* [szyk zmienny] (4:4;2;1): Awfłakoz iz miała ktore sklady mayá od przodkow nálfych fá vprzivilieiovane, ktorefmy mv przivilieye dzierzecz przifliegli *ComCrac* 12; *DiarDop* 115; *GórnRozm* M2v; Stároftowie máią przypędzác ludzi Stároftw fwjch ku trzymániu tego przjwileiu. *SarnStat* 899 *marg*; A iefliby która ftroná Przywileiów y fpiów o fpólności vczynionych między témi narody/ ták nam iáko sobie trzymác niechciá!á/ álbo ieden zofobná trzymác niechciá! przeciw tákíey ftronie [...] powftác [...] będziemy powinni. *SarnStat* 1025, 13, 53, 133 [2 r.], 164, 1211.

»przywilej(e) umacniać (*a. umocni(a)ć*)« = *privilegia confirmare JanStat* [szyk zmienny] (5): A iżby vgruntowánia y obwárowánia okwitfzego ty wlyzftki wlyzley miánowáne rzeczy moc wzięli/ Vmocniliśmy ten Priwiley wárunkiem pieczęci nálfych *StryjKron* 542; *WujNT* 72; *SarnStat* 941, 1054, 1182 [2 r.].

»przywilejow używać, używanie« = *privilegiis uti JanStat, JanPrzyw* [szyk zmienny] (6:1): á co rozumiesz przyftoi czynić ludziom świetfkim? ktorým bronienie Rzeczyfpólitey wláśnie náleży/ [...] ktorzi wiele przywileiow ábo wolności od Rzeczyfpólitey vzywáią [*qui privilegiis multis donati sunt a republice*]? *ModrzBaz* 122; Téż przerzeczonych wolności/ y Przywileiów/ y tákowych łáfk tylko oni Pánowie y Szláchtá Ziemie Litewfkiéy máią vzywác/ y z nich fie wefelić *SarnStat* 990, 53, 176, 888, 1038, 1146.

»przywileje (cało *a. cale, a. w cale, a. nienaruszenie*) (za)chować (*a. zachowywać*); [*kogo*] w, przy przywilejach zacho(wy)wać; przywileje mają być chowane; zachowywaciel przywilejow« [*w tym: czego* (1), *na co* (1)] = *privilegia observare; conservator privilegiorum JanStat* [szyk zmienny] (17;3;2;1;2): *ZapWar* 1545 nr 2646; A iefliże to nam Krol pokaże/ że on to co w Przyśiedze fwey obiecał/ wlyzthko nam ziscił/ wlyzthkie Prywileie cálo nam chowáiąc: ná tym przeftać muśimy *OrzRozm* E4, E4, M2v; *PaprUp* I; PRzywileie máią bydz chowáné, które zwláfczá fłużá ku pożytkóm Rzeczyfpólitéy. *SarnStat* 62; Przywileie ftárjch Królów ták duchowny^m iáko świetckim nádáné Król chowác ma. *SarnStat* 893 *marg*; My tedy Wládyfław/ wielkim požądaniem y przodkow nálfych przykładem/ iáko obrońce y záchowywácielé Praw/ Wolności/ y Przywileiów Kościelnych/ [...] ná wieki obiecuiemy [je] chowác. *SarnStat* 898 [*idem* 190], 12, 60, 133, 190, 996 (20).

Wyrażenia: »przywilej dożywotny« (2): *SarnStat* 1208; Wszakże to *non in modernos sed in futuros posseffores*, ściągącby się miało. bo przywileie dożywotne y zasługi ludzi zacnych/ tego ad *praefens* ftanowić nie dopuszczą na dożywoćia ich *VotSzl D*.

»przywilej(e) duchowny(-e) [= *dotyczący(-e) duchownych*]« = *privilegium(-a) spiritualium* *JanStat* (4): A wśakże przez tę wftawę nalfę, niechczemy aby wczem vblizono belo pravom y przivilieyom dvchownem w statuczie ich opifanem *ComCrac* 21v; *OrzRozm* E4, F; *SarnStat* 216.

»przywileje (pospolite) Koronne, Korony« = *privilegia (generalia) regni* *JanStat*, *JanPrzyw* (31:5): [*Rzeczpospolita poruczyła kancelarii tego strzec a pilnować*] aby ona nic przeciwnego prawu pospolitemu a przywilejom koronnem nie wydawała *Diar* 73; *Krol Polki/ mem zdaniem/ nic inego nie ielt/ iedno ftroz Prywileiow Koronnych* *OrzRozm* L4v, D4, F4v, K2, K2v, N3, N3v; ftany Koronnymi brakuujemy/ Przywileie Koronné/ tak iako ná przetaku groch z wyki przebiéramy *OrzQuin* B3; *Paprup* I3v; STATVTA Y METRIKA PRZYWILEIOW KORONNYCH: IĘZYKIEM POLSKIM SPISANE. *SarnStat kt*, 12 [2 r.], 13, 54 [2 r.], 226, 391 (17). Cf »wedle przywilejow Koronnych«.

»przywileje kościelne [= *kościół*]« = *privilegia in Ecclesia* *JanStat* (3): *Krol Polki* [...] Przyśięgą nam ftwą obiecuię [...] Prává/ wolności/ Prywileie/ Lifty/ ftwobody Duchowne y Swieckie/ Kościelne y Ziemfkie/ w cále záchowác. *OrzRozm* E4; *SarnStat* 190, 898.

»przywileje Krolestwa Polskiego, naszego« = *privilegia regni nostri* *JanStat* (6:1): Day ftwaru pokóy/ [...] do Prává ia ciebie Królestwá Polkiégo/ y do Przywileiów iego/ przed Króla ftwego ná Sąd ciągnę *OrzQuin* Aa2v, Aa3 [2 r.]; *SarnStat* 194, 1038, 1059, 1211.

»przywileje miejs(c)kie« (4): Przy thym Sądzie/ [...] ftnadźby też niewádziło y dobrze przyftáło/ áby przy obliczności wftyktiego póspolftwá/ Przywileie Mieyfkie co potrzebnieyftze/ [...] były czytáne *GroicPorz k*; *SarnStat* 288, 1230. Cf »podług przywilejow miejskich«.

»(za) mocą, za władzą przywileju(-a)« = *patrocinio privilegii* *JanPrzyw* (7:2): Téż wftytki ftzkody [*kościółom i osobom duchownym i swieckim uczynione*] [...] máią byđz zá władzą ninieyftzych przywileiów [*auctoritate praesentium* *JanStat* 855]/ z gruntu wfpokoioné/ zágálfzoné *SarnStat* 1078; Tylko z tego Státutu wftystek rozdział woienno o obronie Ziemfkiéy/ iáko przeciwny wolnościám Koronnym/ mocą tego teráznieyftzego listu y przywileiu náftzego káfsuiemy *SarnStat* 1191 [*idem* 1062], 890, 1040, 1062, 1102, 1199 (9).

»jako mocny(m) przywilej(em); [mocne przywilija]« (3): [*pisma święte*] Są nam iáko mocny prziwiley á práwie iáko list żelázny ná ono przimierze/ ktore z námi Pan [...] wczynić raczył *BibRadz* *3v; bowiem zálię nádzieia to wftytko w tobie iáko mocnym przywileiem vpewni y zápieczętuie *RejZwierc* 128, 128; [Iż jak książęta rzeskie albo kurfiestowie, Tak mocne przywilija mają Radwiłowie *StryjPoczqt* 180].

»w przywileju opisany (a. wypisany), mianowany, opisało (a. napisało) się, napisano jest, było wyrażono; na przywileju opisany« = *in privilegio descriptus a. scriptus* *JanStat* (16:3:2:1:1:1); *UstPraw* E; Ktoby ináčey wczynił/ wftytki księgi tráci/ y winę do ftárbu Ieo Króléwftkiéy Mći w przywileiu miánowaną przepada. *KochPs* [217] [*idem*] *KochFr* 135; *GórnRozm* E; Tákże *Sal centenariatum*, którą przywożą z Wieliczki do Miechowá/ nie ma byđz przedawána/ iedno w targowé dni/ pod winą w

przywileiu opisaną. *SarnStat* 960; A tym wżyftkim wyszżey nápiánym rzeczam/ [...] które fie tu w tym Przywileiu [...] nápiáły [żadne statuta nie będą szkodzić] *SarnStat* 1193, 207, 286, 528, 556, 916 (19); *CiekPotr ktv*.

»przywilej(e) osobliwy(-e) (a. osobne)« = *privilegia privata JanStat* [szyk 4:4] (8): Przywileie poľpolite y oľobliwe nie máią inák być rozumiane y wykłádane iedno iáko fámy w łobie brzmią. *UstPraw* H2 [podobnie *SarnStat* 52, 99, 327, 765], E3; UStáwiamy/ y rozrzádzamy: áby wżyfcy kmiecie [...] byli powinni pánóm fwym robić ieden dzień w tegodniu: wyiáwży wśi náłżé/ które ná to fá vprzywileiowané/ któreby iáfnie oľobliwym przywileiem [speciali *Privilegio JanStat* 1080] to pokazały/ iż ná mieyfcu robót czynłż pieniężny wietży poľtąpiły *SarnStat* 656, 52, 99, 132, 327, 765.

»pewny(-e) przywilej(e), jako na pewnym przywileju« = *certum privilegium JanStat* (4:1): Iáko tedy pod Stárym testámentem (iákochmy łyżżeli) vmowá y obietnice Boże/ ná piśmie/ iáko ná pewnym przywileiu pozostáły. *NiemObr* 73; ACz Oyćiec náłż vftáwił péwnym [!] Przywileiem/ który iest nápián o foli poľtronney/ [...] iáko ma byđż zápowiedána/ y iáko by fie w zápowiedaniu iey łprawowác miano *SarnStat* 384 [*idem* 924], 352, 924, 928.

»przywilej(e) pospolity(-e)« = *privilegia communia a. generalia a. publica JanStat* (11): *UstPraw* H2; *OrzQuin* Aa3; A o Królu Ie⁸⁰ M. ták czyniáćemu niema byđż ináczey rozumiano: iedno iż przeciwo przyśiędze fwéy/ krzywdę vczynił Przywileiowi poľpolitému. *SarnStat* 74, 12, 52, 54, 93, 99 (9).

»przywilej prawa; prawne przywileje« = *privilegium iuris JanStat* (2;1): Przywileý wyszżego práwa Niemieckiego, Zamku Krákwfkié⁸⁰, przez Kázimiérzá Wielkiego poľtánowiony *SarnStat* 951, 528; Ktoż Pány łumnieniem obciázyl/ áby bliźnim iuż według Kryłtułá rownym/ w miłóści á fwobodách pánowáli? Swiadczą łtare łpify y prawne Przywileie/ iż Páłtyrze Duchowni. *PowodPr* 20.

»prywatny przywilej« (1): CO fie priwatnych przywileiów Inflantfkich obywałców dotyce. *SarnStat* 1206.

»przywilejom(-owi) przeciwny« = *privilegio(-iis) contrarius JanStat, JanPrzyw* [szyk 4:2] (6): *Diar* 73; *PaprUp* L; A Pod inłżé Artykuły w Tribunale Koronnym/ przeciwné práwu y przywileióm ich/ tym oni podłéc nie máią *SarnStat* 874, 13, 164, 194.

»sádowne przywileje« (1): Tá k téż w téy iedney Rzeczypo. ma Národ Polfki y Litewfki zwyczáie łwoie niektóre/ Sádowné Práwa y Przywileie/ y Sády włáfné á oľobné *SarnStat* 1003.

»przywilej stary, starożytny« = *privilegium antiquum a. vetus JanStat* [szyk 4:3] (6:1): Weyżrzy w łtare Prywileie Korenne [!] *OrzRozm* N3; Hoyné potwiárdzenie Przywileiów łtározytnych [!] *SarnStat* 61, 178, 297, 922, 998 *margin*, 1002.

»przywileje świeckie [= *dotyczące świeckich*]« (3): naprzod Krol/ *generaliter* wlpomniawłzy w Przyśiędze fwey Prywileie Duchowne/ y Swieckie/ hnet potym ie *specialiter* dzieli/ ná Kościoły/ ná Prálaty/ á potym ná Swieckiego Stanu ludzi. *OrzRozm* F, E4; *SkarŻyw* 262.

»przywilejami uprzywilejowany« (1): gdyż ty [kacerzu] [...] z Polfki wypádzalż Arcybiskupá Gniéźniénfkiego/ [...] Koronatorá Króla Polfkiego/ Práwy y Przywileymi Polfkiego Królestwa vprzywileiowaného *OrzQuin* Aa3.

»przywilej(e) wieczny(-e)« = *privilegium perpetuum JanStat* (3): Tám [w Bazylei] ielt známienite Kollegium/ to ielt vczenie wyzwolonych náuk/ ktore Eneas Silwius będąc iuz Papieżem założył/ fundował/ y przywilejami wiecznymi pothwierdził. *BielKron* 283v; *SarnStat* 179, 1052.

»przywileje ziemskie« = *dotyczące mieszkańców jakiejś ziemi* (3): *OrzRozm* E4; A tym wżyftkim wysłzýy nápiłányim rzeczam/ ártykułóm/ fwobodam/ y wolnościam/ [...] żadné przywileie Ziemfkie álbo oľobno czyiekolwiek/ żadné Státutá áni Conftitucię Séymowé Koronné nie będą nic mogły áni mogą łzkodźić *SarnStat* 1064 [*idem*] 1193.

Szeregi: »przywilej(e), (także) konstytucyje« = *constitutiones et privilegia JanStat* [szyk 2:2] (4): Stáraymyłz łie byľmy ią [wolność] potomkom oddáli/ Włzák nam Przodkowie cále do ręku podáli. Przes Przywileie Conftitucie. *MycPrz* I B3; *SarnStat* 384, 925. Cf »wedle przywilejow i konstytucyj«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»(albo) list(y), (i, a(ł)bo) przywilej(e)« = *litterae et privilegia JanStat, JanPrzyw; libertas et privilegium JanStat* [szyk 21:2] (23): *ComCrac* 12, 19; *RejWiz* 183v; *BibRadz* *3v; IZ wiele liłtów y Przywileiów znáyduie łie częścíą w wżywánium niebęďących/ częścíą téż niepewnych: przeto Státutá Naiáľniefzýego Pána Króla Olbráchtá odnawiamy *SarnStat* 842; [*wszystkie artykuły, swobody i wolności*] niwczym nienáruľzenie trzymác y przełtrżégác tym liłtem y Przywileiem náľzym obiecuiemy wiecznémi czáľy. *SarnStat* 1064 [*idem* 1193], 12, 54, 297, 952, 989 (19). [*Ponadto w połączeniach szeregowych 16 r.*]

»prawo(-a), (i, a, albo, to jest) przywilej(e)« = *iura et privilegia JanStat, JanPrzyw* [szyk 45:10] (55): *ComCrac* 13, 21v; *Diar* 73; Albo ielłi ieden namnieyľzy Buchłtab z tey Przyśięgi wymiełz/ Práwá/ Prywilegie/ ná koniec y Krolá rázem z Przyśięgá łtráćilz. *OrzRozm* B3v; ták też y Krolełstwo Krześcijáńskie Polłkie/ ty trzy rzeczy [ołtarz, kapłana, króla] w łobie ma/ ku ktorým łye wżytko ściąga/ ze wżytkimi Práwy y Prywilejami łwemi. *OrzRozm* D4v, B3, D4, E, E4, M4v; Ale inni zacni ludzie Węgieľscy/ tákże y łtanu niłzłłego niechćieli ná to pozwolić/ zakłádáiac łie práwy y przywilejami łwemi/ iz niewinni nigdziey bez Krolá ćiągnác. *BielKron* 306v; *Mącz* 190d; *OrzQuin* E4v, Aa2v, Aa3 [2 r.]; Co náľzy Hetmáni y Pánowie pomocni będą/ ielłiz my/ máiac iuz nieprzyacielá przed oczymá/ dopiéro diłputowác będąmy o Przywilejach y práwielłch náľzych? *OrzJan* 69; PRzywileý álbo Práwo Iáľnie Wielmożnych Ráďziwilów trzech bráćielł rodzonéy/ Mikołáia Chryłztophá/ Olbrychtá/ Stániłławá/ Ráďziwilów *SarnStat* 1030, 53, 176, 182, 210, 216 (30); iáko nam ná tym należy/ áby błogolławiełłstwo náłze ná tym łwiećie/ dobrze obwárowáne było/ [...] zdrowie y máietność náłze/ práwá y przywileiá/ małżonki y potomłstwo/ ozdoby y łwobody náłze. *GrabPospR* K2. Cf »wedle prawa i przywilejow«, »nad prawo i przywilej«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 36 r.*]

»prerogatywa i przywilej« (1): Wwymuiác ty Cechy s tego porádku/ ktorzy oľobliwá prerogátýwá y Przywileiem od przodkow Iego K.M. álbo od kthorego Zwierzchniego Pána łwego łą nádárzeni y opátrzeni. *GroicPorz* f4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»(ani) statut(a) i (ani) przywilej(e)« = *statuta et privilegia JanStat* [szyk 11:10] (21): *ConPiotr* 33; tákże áni Státutu/ áni Prywileiu w Státucie Polłkim nie nayďziełz żadnego/ ktorzyby łye nieściągalł/

álbo ku Ołtarzowi/ álbo ku Kápłanowi/ álbo ku Krolowi. *OrzRozm* D4; *SarnStat* 56, 93, 178, 179, 249 (11). Cf »wedle przywileju i statutu«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 11 r.]

»przywileje i tytuły« (1): Niech v siebie rozważy káždy kto chce/ obyczáie tych ludzi/ v ktorých w fercu/ przywileie y tytuły świebody [*privilegia et libertatis tituli*] moc wzięły *ModrzBaz* 72.

»własność i przywilej« (1): a thak mi w them articule obacziwaiącz slusne prozbi poslow Mazoweczkich zachowivaiancz im własnoscz i Prziwilei wsisthki thakowe pozwi [...] Cassuiemi i abroguemi *ZapWar* 1545 nr 2646.

»przywilej(e), (i, abo) wolność(-ści); [wolności a przywileje]« (11): *ModrzBaz* 122; *Privilegium* – Prziwilei, wolnośc. *Calep* 849b; Władysław Iágełło, przywileie wśzytki, y wolności, wśzytkim obywatélóm dáné, potwierdza. *SarnStat* 53, 65 [2 r.], 65 *żp*, 66 *marg* [2 r.]; [A przetołz [*książę w Prusiech*] młóć [*lege*: młódz] takową przodkiem/ ofobliwemi wolnościami a Priwilegiami łaskawie obdarzył *UstKościel* 161]. Cf »wedle przywilejow i wolności«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 29 r.]

»(tak) przywilej(e) albo ((jako) i) zapis(y) (a. spisanie, a. spisek)« = *privilegium vel inscriptio* *JanStat* [szyk 8:2] (10): Iż którékolwiek rzeczy ofobliwie w przywileiu/ álbo w zapisie będą dotknioné/ té máią bydź dżierzáné *SarnStat* 51; GDźie ofobnéy zmienki w Przywileiu álbo w zapisie o podawaniu nie iest vczyniono: Práwu Królewłkiému iest záchowano. *SarnStat* 173 [*podobnie* (4)] 52, 303, 352, 398, 1022, [1023], 1028. Cf »wedla spiskow i przywilejow«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.]

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. według, a. wedla, a. podle, a. podług) przywileju(-ow)« = *iuxta a. secundum privilegium* *JanStat* (58): *ZapWar* 1545 nr 2646; Abowiem przytrafia fye wiele przygod y gwałtow w Mieściech/ ktoreby wedle Prziwileiow mogły być słuźnie hámováne/ y inne porządki mogły by pilniey wedle przywileiow być przyftrzegáne. *GroicPorz* kv; Iż Koroná Polfka á Wielkie Kśięstwo Litewłkié iáko iest iedno nierozdziélné y nierózné ciáło/ wedla tegóz Prziwileiu/ ták téż iest nie różna áni dwoiáka/ ále iedná Rzeczpołpolita *SarnStat* 1011, 1149, 1154.

~ *wedle przywileju czego* (1): A Popráwá tego Tribunału/ y práwá ich/ zázwždy im wedle Prziwileiu ná Vniiéy dánégo praw y wolności ich ma bydź wolna. *SarnStat* 874.

wedle przywileju czyjego [= *kto nadał*] (12): *ConPiotr* 32; Y dżisieyfyzy Krol náłz/ [...] wedle tego prádźiádá fwego Prywileiá záchowác fstan Duchowny on musí *OrzRozm* K3v; *ActReg* 4; Ponieważ iestefmy Królem Polfkim/ zamków/ áni dżierzaw żadnych zwiérzác fie niechcemy/ iedno Polakóm fzlácheckiégo narodu ośiádlým: á to wedle Prziwileiu Lódwikowé⁸⁰ *SarnStat* 74, 72, 161, 484, 1011, 1012 (9).

wedle przywileju czyjego [= *kto ma*] (27): *UstPraw* B2v; Ná drugi rok pozwáni byli Ráyce Krakowfcy przed Krolá ná wigilią trzech krolow/ ktorzy próšili ná roku áby byli sádzzeni práwem Niemieckim przed Woytem według ich przywilegiow. *BielKron* 393v; *OrzQuin* Aa3; Takze niektorzy z PP. Rady Obywatelow WKL: dozywocia bez czynienia lidzby máią ci tez według swych Prziwileiow zachowani bydź máią. *ActReg* 45, 44; KRólá wolno obránégo/ żaden inny koronowác nie ma/ oprócz księdzá Arcybiskupá Gnieźnieńkiégo/ wedle Prziwileiu iego/ przez królá Kázimiérzá dánégo/ Roku páńfkiégo/ 1451. *SarnStat* 19 [*idem* 169]; vrząd mieyfski tákowé Czopowé od picia wśzelákiégo przez té dwie exákcie wybiérác y wyciągác ma: wśzákoż wybiérác Czopowé máią wedle Prziwileiu

Piowarów miáftá tego. *SarnStat* 963, 169, 367, 743, 970, 1024 (12); *VotSzl* B3. Cf »wedle przywilejow Koronnych«, »podług przywilejow miejskich«.

W połączeniach szeregowych (5): Iáko ná niektórych mieyftách dla vtciwofcí/ wedle Przywileiow/ álbo Wielkierzow/ álbo theż zwyczáiu dawnego/ Ráyce/ Ludzie Rycerfkiego ftanu/ [...] thák bywáią pozywáni. *GroicPorz* pv, d2; *OrzQuin* D, Aa2v; *SarnStat* 1026.

Wyrażenia: »wedle (a. według) przywileju danego (a. przywilejow nadanych)« = *secundum privilegium concessum* *JanStat* (5): Prošili nas zá to pošlowie [...] / žebyfmy ich w tym záchowawšzy/ według Prává y Státutu Wielkiego X. Litewfkiego/ á Przywileiu tym Woiewódtwom ná Séymie wálnym Lubelskim przy vniiéy dánégo [...] do fądu Grodzkiego pozywác fie pozwolili. *SarnStat* 1180, 19, 169, 874, 1039.

»wedle przywilejow Koronnych, Polskiej Korony« (7:1): Bo ktoby prziiachawšfy Źczudzei ziemie iakie nove navki abo Xięgi wnoficz foldrowacz y vzyvacz ich chcial. Then vedlia ftarych praw a przyvilieiw Koronnych ma bycz karán. *ComCrac* 13v; Exekucya ieŹt wŹtáwienie w rygę Źwá Korony PolŹkiej/ wedle Praw y Prywilegiow Koronnych. *OrzRozm* B2, F2v; Królá teŹ/ *Vniuerfitas* PolŹka nie chce inŹšégo/ áni inákŹšégo miéć/ iedno tákowégo Człowieká/ którého wolnie obránégo od RycerŹtwa/ vrzędny ArcybiŹkup GniéŹnieŹski/ ręká Źwá vrzędnie koronuie/ wedle Praw y Prywileiów/ y zwyczáiów ftarádawnych PolŹkiej Korony. *OrzQuin* D, C4; *SarnStat* 1039, 1059, 1189.

»podług przywilejow miejskich« (1): (*nagł*) PrzyŹyęga PrzyŹyęŹnikow. (-) IA. N. przyŹyęgam Pánu Bogu wŹzechmogácemu/ iŹ w SądŹie [...] chcę práwy Ortel náydowác y wydáwác/ według nalepŹzey bácznoŹci y rozumu mego/ [...] podług Prává Máýdeburfkiego/ y Przywileiow y Wielkierzow Mieyfkich *GroicPorz* d2.

»wedle przywilejow poprzyŹięŹzonych« (1): O niezbedny Kácérzu/ ia Polak mówię teraz z tobá o Królestwie PolŹkim/ y o Królu iego/ wedle Praw y Przywileiów iteŹ zwyczáiów PolŹkich/ przez Królá PolŹkiego/ nam Polakom poprzyŹięŹzonych. *OrzQuin* Aa2v.

»wedla (a. według) starych przywilejow; wedle (stara)dawnego przywileja(-u)« [*szyk* 3:2] (3;2): obieczyemy poddane náŹŹe dvchowne ŹwieczŹskie przy volnoŹciach ich zachovacz a czla na vodzie znich niebracz, iedno vedlie Statutu a Źtaradawne⁸⁰ przivilieya *ComCrac* 13v, 11v, 13v; IŹ którzybykolwiek z Krákowá álbo z Toruniá iecháli przez miáfto Sędomiérz z ŹledŹiámi/ álbo z Źolá/ będą powinni według przywileiów ftarych trzy dni w Sędomiérzu przedáwác té kupié *SarnStat* 981; TáŹe teŹ y od podwóđ plácenia/ y koni dáwania ftará WárfŹawę wolno czyniác/ wedle dawnégo ich przywileiu *in perpetuum vfum* to im approbuie. *SarnStat* 1179.

Szeregi: »wedle przywilejow i konstytucyj« (1): Aby kazda rzecz placzona byla wedle przywyleyow y conŹtitucy Kroliá Jagiela *ConPiotr* 32.

»według przywilejow i powinności« (1): [*pozwy zadworne miewajá od królów naszych*] iedno ci ktorzy dobrá Źtołu Krolewfkiego trzymáią/ á z nich według przywileiow y powinności Źwych nie reŹponduią. *VotSzl* B3.

»wedle praw(a) i (a) przywilejow« (6): *ComCrac* 13v; iákoŹ Krol wedle Prává/ á Prywileiow Koronnych/ pocznie Exekucyá Źwoię od Ołtarzá. *OrzRozm* F2v, B2; *OrzQuin* C4, Aa3; SKłád miáftá

Poznania wedle praw y przywilejów ich *in toto* zachowujemy według Conſtituciiéy. *SarnStat* 970. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»wedla spiskow i przywilejow« (1): ze chcemy rady naffe Wielkiego Xięstwa Litewkiego ktemv wiecz. Aby oni wkazdey rzeczi ktora byfie yem zdala niemnyey iem iako Koronie poziteczna wradzie, w wftavach y wobronie z koroną fie zgadzali. vedlia ftarych łpilkow y przivilieyow *ComCrac* 11v. [Ponadto w połączeniu szeregowym: spisow 1 r.]

»(nie tylko) wedle (a. według, a. wedla, a. podle) przywileju(-ow), (a, ani wedle, i) (według) statutu(-ow)« [szyk 4:4] (8): *ComCrac* 13v, 14, 14v; *ActReg* 44; A ładzón téz nikt bydź nie ma/ iedno právem przekonány wedle ftátutów y Przywilejów [*iuxta statuta et privilegia JanSta* 123]. *SarnStat* 66, 75, 361, [1023].

»wedle przywilejow i wolności« (3): także od płacéy wízelákich/ Poborów/ myt álbo cél/ także robienia y popráwowania zamków y moftów náfzych/ wedle przywilejów y wolności Koronnych [*obywateli Ziemi Kijowskiej*] wolnémi czyniémy *SarnStat* 1059 [*idem* 1189, *podobnie* 1039], 1039, 1189.

»wedle (a. według) (i) przywileju(-ow) i zwyczaj(-ow)« (2): *ActReg* 4; żaden obywatél ośiádły [...] iedno právem zwyciężony niech niebédzie iman: wedle Przywilejów innych Królestwá náfzého ziem y zwyczajów [*iuxta privilegia et consuetudines JanStat* 798] *SarnStat* 1055. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.] ~

»z przywileju [czyjego = kto nadał]« (1): máiąc téz to zá rzecz pewną/ tę Ziemię Wołynką [...] tak z wiela inych ftarych dowodów y listów/ iáko téz y z Przywileiu Sygmunta Wielkiego Księdzá Litewkiego [...] całym y zupełnym y niewątpliwym Právem ku Koronie Polfkiéy należéc *SarnStat* 1186.

»przeciw(ko) przywilejowi(-om)« = *niezgodnie z przywilejem; contra privilegium JanStat, JanPrzyw; in contrarium privilegii JanStat* (17): Przeciwko Przywileiowi niech żaden pozywan nie bédzie. *SarnStat* 62, 62, 193, 194, 384, 925.

~ *przeciw(ko) przywilejowi czyjemu [= kto nadał]* (2): *BielKron* 209v; Decret trzeci de crimine lefe/ y then przeciwko Prziwileiowi Alexandrowemu Armate per licitationem et oppreſionem vtzinioni *PaprUp* L2.

przeciw(ko) przywilejowi czyjemu [= kto ma] (9): pytay Czechow/ czemu ie Ferdynánd ścinał: powiedzác iż przeto/ zechmy niechcieli z Ferdynándem ná Kurfirftá ciągnąc/ przeciwko Prywileiom łwym. *OrzRozm* L2v; tedy y tego im pozwalamy/ iefli nie iefł przeciwko miáftá oného przywileiom. *SarnStat* 744 [*idem* 1152], 960, 1152, 1230. Cf »przeciwko przywilejowi Krolestwa«.

W połączeniach szeregowych (3): A ieflibyśmy co przeciwko wolnościóm/ przywileiom/ łwobodóm/ y Právóm przerzeczoného Królestwá náfzého vczynili: to wízyftko ma bydź nikczemnė/ próznė/ y zá nic ie mieć od tego czáfu chcemy y łkázuiemy *SarnStat* 163, 163, 948.

Wyrażenia: »przeciw dawnemu przywilejowi« (1): A iefliby który ábo którzy z proftého łtanu przeciw temu y dawnému Przywileiowi y zwyczajowi królestwá Polfkié^{go} [*in contrarium praesentis et antiqui privilegii et consuetudinis Regni Poloniae JanStat* 198] beneficia w kościołách y Kápitułách przerzeczonych brác/ ábo o to prośic wáżyli: [*ustawiamy, aby ...*] *SarnStat* 923.

»przeciw(ko) przywilejowi(-om) Królestwa (Polskiego a. naszego)« = *in contrarium privilegii Regni Poloniae JanStat; contra privilegium regni JanPrzyw* (4): A iefli co przeciwko wolności/ przywileióm/ prawóm/ y fwobodóm/ przerzeczoného Królestwá vczyniemy/ [...] to wśyftko niech będzie nikkczemné *SarnStat* 163, 163, 923, 948.

Szereg: »przeciw przywilejowi i zwyczajowi« (1): *SarnStat* 923 *cf* »przeciw dawnemu przywilejowi«.

~

»mimo przywilej« (1):

~ *Wyrażenie*: »mimo przywilej dany« (1): thedi mimo przywilei przez Iego K.Mcz. im dani [...] wsistki thakowe pozwi ktore sie przeth nas przithoczili [...] Cassuieimi *ZapWar* 1545 nr 2646. ~

»nad przywilej« [*w tym: czego* (1)] (2): Iednák podwysłzenié nád piérwzy przywiléy Mytá y Clá/ álbo nowého poftánowienié/ [...] ma bydz *irritum et inane SarnStat* 403.

~ *Wyrażenie*: »nad przywilej dany« (1): Którym téz poruczylimy té krzywdy y doległóści/ nád práwo y przywiléy/ *incorporationis regno*, ná Séymie Wálnym Lubelłkim dány/ vczynioné/ oględác y przelłuchác *SarnStat* 1198.

Szereg: »nad prawo i przywilej« (1): *SarnStat* 1198 *cf* *Wyrażenie*. ~

»przez przywilej« (3): Tych tedy obywatelów ziemie Bełzkiéy [...] przez ninieyłzy Przywiléy [*tenoreque praesentium JanStat* 796] zásię przymuiemy/ wćielamy/ przyłaczamy/ przywłaczamy/ y ziednoczamy ná wieki wiekom *SarnStat* 1053, 1089, 1105.

»z przywilejem [*czyim = kto nadał*]« (1):

~ *Szereg*: »z łaską i przywilejem« (1): Z łalką y Priwileiem Kro: I: M: Drukowano w Krolewcu v Gerzego Ołterbergerá: M.D.LXXXII. *StryjKron kt.* ~

»za przywilejem(-mi)« = *ex privilegio(-iis) JanStat, JanPrzyw* (12): *ZapWar* 1528 nr 2421; który to pokóy pod wiarą y czćią y przyśięgą nálzą ćielełną vczynioną przez zdrády y chytrości obiecuiemy zá ninieyłzym przywileiem chowác [*promittimus vigore praesentium observare JanStat* 864]. *SarnStat* 1087, 289, 947.

~ *za przywilejem czyim [= kto nadał]* (5): yako dziath moy nygdy [*lege: niegdy*] slachathny daczbog zadzierzal hymyenyé tho czosnowo [...] zaprzyvylegem Maiesthathv kxianzáczego *ZapWar* 1528 nr 2459; Za przywileiem Ieo [!] Królewłkiéy Mćzi/ nikomu zgołá nie ieft wolno pfallterzá tego/ przekłádánia Iáná Kochánowłkiégo/ bez dołózenia łámego autorá/ ná wtóré drukowác *KochPs* [217]; *SkarŻyw* 180; *StryjKron* 582; *KochFr* 135.

za przywilejem czyim [= kto ma] (2): yako my tho vyemy ysz dziath ocziecz hy schin macziey Czosnowsky byly wspokoyney possessiey hy wpozivanyv zaprzyvylegem ych ut supra thako nam bog pomocy. *ZapWar* 1528 nr 2459. *Cf* »za przywilejmi kościelnymi«.

Wyrażenia: »za przywilejmi kościelnymi« (1): Niekazál iey [*białogłowy, która zdradziła małżonka*] wydávác Woyciech S. zá przywileymi kościelnymi/ poniewálz lię do ołtarzá y pokuty S. obroćilá/ żeby tylko od śmierci y nagłego gniewu mężá fwego wolną byłá. *SkarŻyw* 354.

»za przywilejmi utwierdzonemi« (1): y poddáni wólzélakiégo łtanu w królestwie nálzým z ich porządków y przywileiów zá łłufznými obyczáyimi y przywileymi vtwiárdzonými [*ex eorum*

ordinationibus, privilegiis rationabilibus roboratis JanStat 279]/ żadný łzkody zdádzą fie niemiec SarnStat 297.

Szereg: »za obyczajmi i przywilejmi« (1): SarnStat 297 cf »za przywilejmi utwierdزونemi«. ~

W przen (3) : Potym też [książki] do Prus poydzyecie/ Nowy zakon łwoy weźmiecie/ Vkaźcie Seklucianowi/ Polłkiemu káznodzyeiowi/ Powiedzcie mu nie piłz byłtrze/ Boś przyłzedł ná pirwłze miłtrze/ Nowy zakon ten twoy mdleie/ Scifnęły ij przywileie BielKom A4v; w iedney przysiędze Krolewłkiey obádwa ty łtany [duchowny i łwiecki] zámknione łą/ ná iedney łkorze Prywileiow Koronnych połpołu z łobą łiedzą/ iedną wolnołcią łye wefelą OrzRozm K2; Niech łye tu nikt z pánłtwem nie ozywa/ [...] Przywileie powiełmy ná kołku/ A ty wedla páná łiadź/ páchołku. KochPieł 23.

Przen (12) :

przywilej czego, czyj [w tym: G sb i pron (2), pron poss (1), ai poss (1)] (4): BielKom A; BielKron 155v; Acz y wedle vwielbionego ciála náłtury: [Chrystus by zmartwychwłtać] nie potrzebował żadney pomocy. Bo ciála vwielbione może ná powietrzu chodzić [...] / máiac włzytkę łubtelnołć duchom podobną (marg) Ciála vwielbione⁸⁰ przywiley. (-) SkarKaz 242b, 634b.

Ze zdaniem przydawkowym referującym trełć (1): Drugi przywiley miáło ciála/ iłz zá tą powolnołcią/ ktorą dułzy y rozumowi czyniło/ vmierác nigdy niemogłó SkarŻyw 260.

Zwroty: »mieć przywilej(e)« [w tym: na kogo (1), ku czemu (1)] [szyk zmienny] (6): Idźciełz [książki] w imię Boże łmiele/ Włzák łwe macie przywileie/ Dobre rzeczy powiádajcie BielKom A; BielKron 155v; RejPos 71; SkarŻyw 260 [3 r.].

»(od)dać przywilej; dan przywilej« [w tym: na kogo, na co (3)] [szyk zmienny] (3;1): BielKom D2v, D3; A iłz był dał [Bóg] przywiley czártom wypędzonym z niebá ná káždego ktoryby woley Bożey nie czynił dofyć BielKron 155v; O/ by niewinnołć łczéra tu miedzy włzytkimi Otrzymáłá plác z prawdą [...] ále fie baczę/ opák dzieie/ Fałłz/ zdráđzie ná łwiat oddał iáwné przywileie. GołCast 71.

»przywilej skazić« (1): Przeto vlitował fie [Bóg] nád łtworzeniem łwoim Adámem y nád potomki iego [...] chcąc czártowłki przywiley łkáić ktory ná człowieká pirworodnego grzełzniká miał BielKron 155v.

Wyrażenia: »osobne przywileje« (1): [szukamy rozmaitych ziół] iákoby to iedny ziołá miály ołobnieyłze przywileie przed drugimi/ ku zbáwieniu ludzkiemu. RejPos 71.

»wielkie przywileje« (1): Dla tegołz y ciála od złey żáđzey wolne/ dwa miáło wielkie przywileie. pierrwłzy iłz na nim nic łzpetnego y niewłtydliwego być niemogłó SkarŻyw 260.

a. Uprawnienia wydane przez władze kołcielne (30) :

przywilej na co (4): [połłowie mówili, iłz panowie duchowni] nic inego nas nie uczą, jedno abyłmy zapomnieli tego usprawiedliwienia, ktore nam Pan Chrystus łmiercią łwą [...] załłużył. Stąd dziwne a rozliczne odpusty a jako przywileje na odpuszczenie grzechow urosły. Diar 70; Mqcz 27a; RejPos 214v. Cf »dawać przywilej«.

przywilej czyj [= kto nadał] [G sb] (2): KromRozm III P3; Są też y pewni ludzie/ ktore od łciłłey/ ále potrzebney/ porządney/ łtarodawney/ y grunty łwe w piłsmie máiaczey/ w tey rzeczy obowiáłki [tj. spowiedzi przed własnym plebanem]/ przywileie Kołciółá powłzechnego wyiely. LatHar 126.

przywilej czyj [= *kto ma*] [*w tym: G sb i pron (7), pron poss (1)*] (8): ná kterych [*soborach*] ile było Biskupow y Doktorow/ tyle świádkow iest: ktorzy wšytki te przywileie Biskupow RzymŃkich przyznawali [*tj. uznawali*]. *SkarJedn* 113, 80, 102, 108, 188, 261, 273, 397.

Ze zdaniem przydawkowym referującym treść [*w tym: że (1), aby (1)*] (2): *RejWiz* 181; Iesli łobie Anátoli v Koncylium on przywilej ziednał/ áby był pierwszym po RzymŃkim/ czemuż o przyzwolenie Papieżá prosił/ y Cefarzá nań nápráwował? *SkarJedn* 187.

Fraza: »przywileje psować się nie mogą« (1): Przywileie kościołow od oycow świętych y wielebnego Zboru NiceŃskiego wćwierdzone/ płować się żadną złością nie mogą *SkarJedn* 188.

Zwroty: »da(wa)ć przywilej(e)« [*w tym: czego (1), na co (1)*] [*szuk zmienny*] (3): ToletaŃski Arcybiskup [...] papieżowi posłufze[ń]stwo obiecał á Papież go zá to Primásem wšyŃtkiey Hispániey wtzyńił/ y ná tho mu przywileie dał. *KrowObr* 30; *SkarJedn* 178; A widząc Papież iŃz człek wczony á wpiśmie S. bárzo biegly/ á dar má známienity do kazánia/ [...] wczynił go [*św. Bonifacjusza*] káznodzieią Chrytufowym po wšyŃtkiey ziemi Niemieckiey. daiąc mu piękny y łłow Duchá S. pełny przywilej. *SkarŻyw* 517.

»przywileje mieć« (2): *RejWiz* 181; Theodoryt Biskup Cyry [...] Spotwarzon był o kácerŃkú náukę. w czym iáko się do Ńtolicy PapieŃkiey [...] wćieka/ [...] to káždy baczyć może: czego by nie czynił/ gdyby Pápiefka Ńtolicá tych łobnych przywileiow wźemu kościołowi znáimych nie miála. *SkarJedn* 130.

»przywilejami obdarować, obdarzony« (1:1): Thego tżáfu potżęłá się mnożyć y krzeptzyć Regułą Kármelitow/ od Papiezow przywilejami obdárzona/ y wtwierdzona. *KrowObr* 135v, 136.

»odnawiać przywileje« (1): [*Z postanowień Soboru LateraŃskiego*]: Odnawiając Ńtáre przywileie Ńtolic PátryárchowŃkich/ zá pochwalenim S. powźzechnego Zboru/ wŃtáwiamy áby po RzymŃkim kościele [...] miála pierwsze mieyŃce Cárogrocka *SkarJedn* 261.

»przywilejami utwierdzić, utwierdzony (a. ućwierdzony)« (1:2): Tę Regułę [*tj. zakon Panny Maryjej*] potym iedenáŃty Benedykt Papież potwierdził: A ponim záŃie innych Ńiedm Papiezow tę Regułę przywilejami obdárowali/ wtwierdzili/ y poświęćili. *KrowObr* 136, 135v; *SkarJedn* 188.

»cale (a. w cale) przywilej zacho(wo)wać« (2): Náđ to wyznawamy [*uczestnicy zboru florenckiego*]/ porządek wczyniony wpráwie duchownym/ około wielebnych Pátryárchow: iž KonŃtántynopolŃki Pátryárchá wtory iest po náświęťszym KzymŃkim [!] Biskupie/ Trzeći AlexándryiŃki/ Czwarty Antyofki/ Piąty IerozolimŃki. Wcále ich práwá y przywileie wšytkie záchowuiąc. *SkarJedn* 273, 397.

Wyrażenia: »przywilej osobny« [*szuk 1:1*] (2): *SkarJedn* 130; czego [*że papieżowie wáżyli się jednych rozgrzeszać, a drugich potępiac*] iáŃne świádectwo káždy mieć może/ [...] z liŃtow/ y przywileiow łobnych/ kthorymi grzechy zá pienádze rozwięzowali *NiemObr* 153.

»stare przywileje« (2): [*papież Leo IX pisze do carogrodzkiego biskupa Michała*] ktemu nową hárdością y prágnieniem przełóženŃtwá AlexándryiŃkiego y AntioŃkiego Pátryárchę ná Ńtárych przywileiách godności ich wźkodzić *SkarJedn* 245, 261.

Szeregi: »list albo (i) przywilej« (2): Breve, significat etiam, id quod vulgo dicitur, Bulla, List/ álbo Prziwilej. Investitura, Ná duchowny chłéb/ á zwłáŃzczá ná BiskupŃstwo. *Mącz* 27a; *NiemObr* 153.

»prawa albo (i) przywileje« (2): ále pierwey niż tho [wybieranie papieża przez kardynałów] bywá/ czytáią przed nimi práwá álbo przywileie iáko fie záchowuie/ y przylięgáć będą/ áby ná takiego głófy fwe dawáli/ coby był godny *BielKron* 234v; *SkarJedn* 273.

Wyrażenia przyimkowe: »z przywileju« (1): [odpowiedź na zarzut greckiego kościoła] Iż kápłani ich [tj. rzymscy] trzy Mfze iednego dnia mewáią. [...] To tylo z przywileiu ná Boże národzenie. nie fpowinności/ ále zdobrey woley wedle fwego nábożeńtwa kápłani czynią *SkarJedn* 239.

»za przywilejem« (1):

~ Wyrażenie: »za przywilejem otrzymanym« (1): Byli niektorzi przefzłego wieku/ ktorzi co naprzednieyfe *beneficia* lámeý śláchcie zá przywileymi áż z Rzymu otrzymanemi [*privilegiis et autoritatibus, inde usque ab Roma petitis*]/ przyładzáli. *ModrzBaz* 132v. ~

a. W pogardliwych komentarzach Reja apokaliptyczna bestia nadająca przywileje jest utożsamiana z papieżem rzymskim (4) :

przywileje czyje [= kto nadał] (1): *RejAp* 145 cf »przywileje rozdawać«.

W połączeniach szeregowych (3): Dáley piŕze [apostoł]: Iż máią zęby lwie/ á pánczerze żelázne. Dotkni go iedno w iákie práwo iego/ álbo w iáką doległość iego/ vyrzyfz liŕtow/ przywileiow/ boł rozmáithych/ klátew/ kthoremi fie lepiey vbrał niżli w namocnieyŕzy pánczerz. *RejAp* 80, 111v, 141v.

Zwroty: »przywileje [na co] rozdawać« (1): Beŕtia zálię álbo namiestnicy iey do dawa fobie tey mocy/ iż [...] do niebá kogo chce wedle zdánia fwego wpuŕścić może/ ná co y mocne przywileie y pieczęci fwoie rozdawa wiernym swjm *RejAp* 145.

»przywilejmi umocniać« (1): Tákżec też tá beŕtia/ ktora iáko fłyfzyfz powftáá z ziemie/ [...] poczęá podbijáć pod poŕfuzieńtwa fwoie [...] rozliczne narody. [...] Otho wneth oŕádziá gory ony nowemi bluźnirftwy/ przywálfzczáiąc rozliczne mocy ludziom vmárłym/ [...] y koŕcioły im [...] ftáwiáiąc: dziwnemi to ktemu przywileymi/ bułámi/ odpuŕty/ twirdząc y vmocniáiąc *RejAp* 111v.

»przywilejmi twirdzić, utwirdzony« (1:1): y wiemy iáko/ y czym thy gory fá oŕádzone/ [...] y iákimi przywileymi práwy álbo bułámi fá zá to obdárzone y wtwirdzone w tym bluźnirftwie fwoim. *RejAp* 141v, 111v.

Wyrażenia: »mocne przywileje« (1): *RejAp* 145 cf »przywileje rozdawać«.

»przywilejmi obdarzony« (1): *RejAp* 141v cf »przywilejmi twirdzić«.

b. Uprawnienia wynikające z sytuacji rodzinnej; *privilegium Vulg* (4) : Y [Ezaw] poruŕzony nieŕfuznym gniewem ná brátá/ ktoremu iuŕz wty przywileie [pierworodności] oćiec przez błogoŕłáwieńtwa dzierzáwę dał [...] zábić chciał iákobá *SkarŻyw* 346.

przywilej czyj [w tym: *pron poss* (1), *ai* (1)] (2): *Leop Ruth* 4/6 cf *Szereg*; *SkarŻyw* 271 cf *Zwrot*.

Zwrot: »brać, wziáć [= odbierać] przywileje« (1:1): [Noe] przekláá fyna onego Chámá/ biorąc mu przywileie fynowŕkie/ á pod moc go y ŕfuzbę inney bráćiey y potomki iego dáiąc. *SkarŻyw* 271, 346.

Wyrażenie: »przywileje pierworodności« (1): Przetofz Iakob zá błogoŕłáwieńtwa oycá Izááká/ y zá przyiáźniá y rádá mátki/ [...] ty przywileie pierworodności w ofobie Ezaego wziął/ y ŕfuznie fię Ezaem w tey mierze bez kłámftwa zwał. *SkarŻyw* 346.

Szereg: »prawo a przywilej« (1): On [najbliższy krewny Rut] ná to odpowiedział [Boozowi]: Odstępię bliskości swej: [...] Thy vżyway práwá á przywileiá mego [tu meo utere privilegio] Leop Ruth 4/6.

c. Łaska, moc, obietnica udzielona przez Boga Ojca lub Chrystusa; dar boży (185): O przeklęty Iudáffu/ [...] Czemuż mowisz tzo mi chcecie datz iá go wám wydám: Gdzies przywiléy który^m cie apoštolem/ czeladniki^{em}/ ij fwym przyiácielem wczynił? *OpecŻyw* 84; *PatKaz I* 17v; *PatKaz III* 109v, 110; *RejPos* 355; o błogóśławiona PANno/ śpraw to przez łáfkę ktoráś náłázłá/ przez obfitość przywileiow/ ktoreś záfluzylá/ przez miłosierdzie ktoreś porodziłá/ áby [...] *LatHar* 485; *WujNT* 195, 288.

przywilej czego (10): *PatKaz I* 13v; Czworthy przyuyley yeft flodkofzczy bo yako napyłano odpoczątku yey [Maryi] duśfa byla bofká flodkofzczyą napelnyona *PatKaz II* 112v, 108v, 111, 114; *HistRzym* 102; MOwić to/ iż tylo Piotrowi łamemu ten przełożenśtwá Pásterkiego przywilej fluzyl/ a z nim vmárl/ nic innego nie ieft/ iedno iákoby rzekł/ iż z Piotrem S. porządek vmárl *SkarJedn* 78. Cf »mieć przywileje«, »przywileje wziąć«.

przywilej z strony czego (3): Pyeruy przyuyley abo czelcz [..] ftrony czyala yeft rodzaju [Maryi] fzlachethnołzcz albo urodnołzcz *PatKaz III* 107v. Cf »przywileje wziąć«.

przywilej na co (7): *NiemObr* 53; ieden grzech śmiertelny/ z łáfkí Bożey grześzniká obnáża/ przywilej ná wiekuiśtá chwałę/ y wśzelką Synow Bożych záługę wydźiera *LatHar* 581. Cf »mieć przywileje«, »przywileje rozdawać«, »stracić przywileje«, »przywilejami utwierdzić«.

przywilej czyj [= kto nadał] [w tym: G sb (2), ai (2), pron poss (1)] (5): dofyć mamy ná onym przywileiu Pańłkim [...] iż nigdy nie ma być dármo záwołanie náłze. *RejPos* 202, 240v, 319; *RejZwierc* 198; [dawni] wierni Chriŕtyánie/ domow ná chwałę Bogu/ ofobliwych nie budowáli: pámiętáli bowiem/ ná przywilej nowe^{go} przymierza/ pod którym/ chwałá Boża/ nie ma być do żadnego ofobliwego mieyfcá przywiewowána. *NiemObr* 23.

przywilej czyj [= kto ma] [w tym: G sb i pron (30), ai (poss) (16), pron poss (3)] (49): *KromRozm III* N8v; *GrzegRóżn* F3v; Azalż tu łobie nie może vrołkofzowác śtan ludzi wielkich á przełożonych od niego/ [...] gdy wflýżą ony pewne przywileie łwoie/ ktore im opowiedác raczy Páweł s. od Pána łwego/ iż łá [...] pośtanowieni [...] ná mieyfcu Pána łwego *RejPos* 175, 196v, 263v; Y iuż że thedy dla wzgorźzenia złych tá władza kościelna/ ten Piotrów y inśzych Apoštołów zośtáwiony od Chryśtuśá przywilej/ ma zginać? *BiałKat* 166; Piotra S. przywileie więcey służą potomkom iego. *SkarJedn* d8v, A8, 101, 102, 107, 138 (9); *SkarŻyw* 597; *NiemObr* 53, 54; Zálecenie tey pánný z przywileiow iey w Ewángeliey opifánych. *LatHar* 476 marg, 477; Dwá tedy przywileie Piotrowe ty mamy. Ieden iż iemu łamemu ze wśzytkich Apoštołow imię odmienił. Drugi/ iż mu dał takie imię ktore po Syryiśku znaczy opokę álbo łkálę *WujNT* 307; Acz Páweł był wezwány y ofobliwie obrány Apoštoł Pogánow: wśzákke to był przywilej Piotrá S. z woley y z obránia Bogá łamego/ áby pierwiałtki nie tylko Zydw ále y Pogánow przez wśtá iego ná wiárę były powołáne *WujNT* 461, 8, 194, 212 [2 r.], 227 [2 r.], 288 marg (22); A nákoniec poświáca się kościoł modlitwą kápłáńłką y biskupiá: [...] áby P. Bog káżdego w nim wyśłuchał w potrzebie iego (marg) Przywilej Kościołow poświęconych. (–) *SkarKaz* 455a, 552a, 577b marg, 578a, Ooood, Oooo2b [2 r.].

Ze zdaniem przydawkowym referującym treść [w tym z zapowiednikami: taki (3), ten (3), to (2), on (1); iż, że (13), aby (3), co 'że' (1)] (17): *PatKaz III* 114v; *KromRozm II* c4; *RejPos* 147, 157v, 164, 175, 202; A żeby po śmierci iego ludzie bez kápłaná nie byli/ dał mu [Bóg Aaronowi] ten przywiley/ áby z rodzáiu y fukcefyey/ y z fynow ie⁸⁰ kápłani náftawáli ieden po drugim *SkarJedn* 47, 138; *SkarŻyw* 262, 597; *WujNT* 307, 391, 461, 537; Tácy poświęceni w żywocie máią ten przywiley: iż wiedzą o fwoim nápińaniu do ksiąg żywotá wiecznego *SkarKaz* 577b, 552a.

W przeciwstawieniu: »przekłétwo ... przywilej« (1): Ta [Maryja] błogofławiona ieft [...] miedzy niewiáltami: bo od troiákiego ich przekłétwá/ wolną wczynioná: [...] A z drugiey ftrony/ wżytkich białogłówkich ftanow przywileymi y fzczęściem opátrzoná *LatHar* 477.

Zwroty: »przywilej chować« (1): A ten przywiley [miłosierdzie] iuz wiecznie [Bóg] zoftáwił y obiecał [!] chować káżdemu nędznie vpáđłemu národowi człowieczemu. *RejPos* 75v.

»mieć przywilej(e)« [w tym: czego (2), na co (1)] [szyk zmienny] (16): *PatKaz I* 8v; *KromRozm I* c4; *RejWiz* 139; ále tym nářzá fpráwiedliwość ieft wiefńza niżli Fárizeufzow/ iż oni nie máią zbáwicielá/ nie máią przyczyńce/ nie máią tákich przywileiow iáko my *RejPos* 181v; *RejZwierc* 51v; *SkarJedn* 205; Z czego báczyć możefz/ iáko łobie kości świętych wielcy ludzie ważą/ y co [te kości] máią zá przywileie od Bogá ná pomoc nářzę. *SkarŻyw* 584, 261; iż ofobliwie ná Koncyliách pełni fie oná obietnicá Páná Chriftułowá: Iż ie Duch S. fpráwuie/ y wczy ich wżelkiey prawdy: [...] pokáđ Koncyliá/ kościoł y iego páfterze będą mieli ten przywiley Bozkiey przytomności. *WujNT* 463, 81, 183 *margin*, *Zzzzz2*; Y dla tegoż przeczyłta mátká máiąc ten przywiley/ ten dar z nim miálá: iż żadnym grzechem nigdy/ áni śmiertelnym/ áni powfzednim vpáść nie mogłá. *SkarKaz* 577a, 204b, 455a, 577b.

»przywilejem(-mi) obdarzyć (a. obdarować), nadać, opatrzeć, obdarowany (a. obdarzony), opatrzony, nadany« (4:2:1:3:2:1): ale marya panna od początku wyekow w bofthwe przełrzenya ofobnym przyuylegem byla obdarouana *PatKaz I* 9; *PatKaz II* 65v; *KrowObr* 176; *RejPos* 262; *SkarJedn* 80, 393; Troiákimi człeka P. Bog przywileymi obdárzył: przyrodzonymi/ dárowánymi/ y doczeńnymi świeckimi. *SkarŻyw* 259; Tákiemi przywileymi y dáry [tj. władzą nad wszystkimi zwierzętami, żywnością bez pracy itp.] opátrzywłzy przodki nářze: prowadził ich P. Bog do páłacu dla nich ofobliwie zbudowánego: to ieft do Ráiu *SkarŻyw* 260; *LatHar* 257, 477; *WujNT* 563; Wielkimi przywileymi nádány Ian S. *SkarKaz* 577a *margin*, 577a.

»przywilejmi ozdobić (a. ozdabiać)« [szyk zmienny] (3): Gdyżechmy iuz fłyszeli iáko Pan tu wierne wyznáwáče fwoie ozdabiać rozlicznymi przywileymi raczył *RejAp* 92; *RejPos* 323, 343.

»przywileje, przywilejmi pieczętować« (1:1): Otoż iuz mářz co to zá Iezus/ otoż iuz mářz ktoć mocnemi przywileymi twirdzi á pieczętuie ty fwięte pofélftwá kthore do nas wfkázowác raczy y ty fwięte wyroki fwoie *RejAp* 194v; fłuchay tu z ofobná iákie przywileie/ á iákie obietnice tu káżdemu wiernemu fwemu/ wedle ftanu káżdego/ obiecowác á pieczętowác mocno raczy. *RejPos* 263v.

»popsować przywileje« (1): Ale ten fwięty kápłan nowego zakonu Pan nářz Iezus Kriřtus/ [...] iuz popfował ty przywileie [kapłanów starego zakonu na oczyszczenie z grzechu] w tey Ewányeliey fwoiey: bo dármo á s fzczyrego miłofierdzia fwego wleczyć á oczyścić raczył nędzniki ony *RejPos* 214v.

»przywileje przywrocić; przywrocenie przywileju; przywilej przywrocony był« (1;1;1): [Bóg dał ludziom wypędzonym z raju nadzieję] iż z ich krwi narodzić miał [...] cichy báránek. [...] áby im krwią y ofiárą swoią łáfkę Bołką dał/ niebo kupił y otworzył/ y ony dárowne przywileie przywrocił. *SkarŻyw* 262; *CzechEp* 202, 203.

»przywilej(e) (roz)da(wa)ć; przywilej(e) (jest (są)) dan(y)(-e) (a. nadane, a. przydane); nadanie przywilejow« [w tym: na co (1), o czym (1)] [szyk zmienny] (9;13;1): *OpecŻyw* 12; *KromRozm III M3v*; Gdyżci dano więtlze przywileie o miłofierdziu iego [Pana] powiedáiącçi to/ iż káždy miał być błogofłáwieńszy/ ktory nie widząc wvierzyl temu Pánu łwemu *RejPos* 196v; Azáż tu nie iáwnie fłyzylz od Páná łwego/ iáki tu nieomylny przywilej dáwác raczy/ á iáki pewny Cyrográph ná mocne obietnice łwoie *RejPos* 264, 164, 179v, 235, 318v [2 r.]; przedfię káždy łtan/ gdyż iákożkolwiek záchowa powinność łwoię pocźciwą/ pobożną/ pomierną/ á nic fię nie vnoši od przyłthoynoścçi łwoiey/ iednołtáyne przywileie ma od Páná łwego nádáne *RejZwierc* 51v; *SkarJedn* 47, 151, 206, 400; NA Pierrze [!] łwięty m ziścçi fię włzytkie obietnice Chryłtułowe/ y przywileie iemu ofobno y nád ine Apołtoły dáne/ niemogły. *SkarŻyw* 601, 259 *marg*, 260, 271; *WujNT* 307, 366, 417; *SkarKaz* 607a, 633b.

»(s)tracić przywilej(e); utracony przywilej; utrata przywilejow« [w tym: na co (2)] [szyk zmienny] (3;2;1): Stolicá Piotrá S. práwem Bożym ná zwierzchnoścçi kościołá włzytkiego połodzona/ żadnym ludzkim práwem tráćci łwoich przywileiow nie może *SkarJedn* 163; *SkarŻyw* 262; *CzechEp* 202, 203; [okazując skruchę za grzech wspomnij na to] żeł przywilej ná dziedzictwo wiekuiłte łtrácił/ żeł łobie płomienie piekielne [...] ziednáł *LatHar* 110, 661.

»przywilejmi (u)twirdzić (a. utwirdzić), utwi(e)rdzony; przywileje utwirdzone; potwierdzać przywileju« [w tym: na co (1)] (3;2;3;1): *RejAp* 194v; Pátrzayże iefzczę/ co ten twoy dobrotliwy Pan/ potwierdzáiąc tobie tego práwá á tego przywileiu/ ná to pirworodieńłtwo twoie/ á ná tho błogofłáwieńłtwo twoie/ vcźynić raczył *RejPos* 57; Abowiem pátrzay iákie to pewne zakłády łá/ [...] thy łwiátoścçi iego od niego łámego kościołowi iego łwiętemu ku wielkiew pociefze dáne y zołtáwione/ y wielkiew przywilejmi vtwirdzone y vpewnione. *RejPos* 235, 37, 52v, 53v, 63, 87v; Przywileie Kościołá Rzymłkiego vłty Chryłtułowymi w Pietrze vtwirdzone/ wieczne łá/ od Bogá w korzenione/ y łzczępione *SkarJedn* 400.

»na przywileje wstápić, wstępujący« (4;1): Ná przywileie y nawyźłze Páłterłtwo y Biłkupłtwo Piotrá S. w kościele Chryłtułowym/ włtápiłi práwem Bożym Biłkupowie Rzymłcy *SkarJedn* A8 [*idem* 101]; záwždy ieden iefł nie odmienny potomek Piotrá S. ná iego przywileie iemu od Bogá dáne włtępujący *SkarJedn* 206, 101, 102, d7v.

»przywilej(e) wziáć, pobrać, odnieść, otrzy máć; przywileju dostać« [w tym: z strony czego (2), czego (1), do czego (1)] [szyk zmienny] (6;1;1;1;1): Chczá pyłłacz yłz dwanáłzeczye przyuyleyow wzyála marya przy łwym narodzenyu bo łtrony czyála czterzy a łtrony dułły czterzy łtrony dułłe y czyála czterzy *PatKaz III* 107v; Czwarthy przyuyley wzyála yłz od tey godzyny narodzenya dana yey była łtroza anyelłka *PatKaz III* 114v, 110v, 111, 113, 113v; *SkarŻyw* A5v, 597; *SiebRozmyłł* Bv; Bo kościoł nowy [...] lepiej y iáśniey zna Páná Bogá łwego/ [...] y więtlze do duchownych łkárbow y kochánia fię w nich pobrał przywileie. *SkarKazSej* 679b.

Wyrażenia: »przywileje darowne, darowane« [szyk 3:3] (4:2): A thy przywileye temu śwętemu kołcyołowi przez Kryšťulá dárowáne/ przez Concilia nye dárowáne/ ále rozflawyone tylko á vtýcýone *KromRozm III* N8v; *SkarŻyw* 259, 260, 261 [2 r.], 262.

»mocny(-e) przywilej(e)« [szyk 8:2] (10): *PatKaz II* 20v; *RejAp* 194v; A nie trzebá iuż więtfzych á mocnieyfzych przywileiow iedno ty ktoreć iuż łá opowiedzyáne przez vřtá Páná tego *RejPos* 196v; Prziwileie mocne wiernych Pánřkich. *RejPos* 263v *marg*, 87v, 235, 318v, 319, 343; *RejZwierc* 198.

»przywileje niebieskie« [szyk 2:1] (3): Ty tedy przywileie dárowne á niebieskie zgołá odefřly y odpáđly od nich [od Adama i Ewy]. *SkarŻyw* 262, 260, 262.

»osobny(-e) (a. osobliwy(-e)) przywilej(e)« (22): gdyřz bog nyeyeft řczyřznyon řwymy uřtauamy, mogli vyyáčz ofobnym przyuyleyem řtego řkazanego praua thá panná czořz y uczynyl *PatKaz I* 17, 8v, 9, 16v; *PatKaz II* 65v; *KromRozm III* P5; Bože/ ktoryř wybráne řwięte twoie/ [...] Kátáryně/ Bárbáre/ y Máłgorzátę/ ofobliwymi przywileymi obdárował. day/ áby [...] *KrowObr* 176; Kthory [Bóg] řobie řtworzenie rodzáiu ludzkiego iákoby oblubienicę namileyřá ofobliwym przywileiem miłości przyłáčzył *HistRzym* 102; ktorey [rzymskiej stolicy] od řamego Páná moc ieřt daná zwiázania y rozwiázania [!] ofobliwym przywileiem nád inne. *SkarJedn* 107; iř Bog nigdy niedawa nowych imion/ iedno dla wielkich przyczyn/ y ná znák ofobliwych przywileiow onym dáných/ ktorych imioná odmienia. *WujNT* 307, 8, 68, 227, 293, 391; Ofobny to był przywilej wielkiego Ianá [iř rozumieć poczył przed czasem i poznał Pana swego]/ nád ktorego miedzy řynámi niewieřciemi nie mářz zacnieyřzego. *SkarKaz* 578a, 577a, 607a. Cf Wyrażenia przyimkowe.

»przywileje przyrodzone« [szyk 2:1] (3): wřpomni řobie ná ony troiákie przywileie/ ktore od Páná Bogá mieli/ to ieřt dárowne/ przyrodzone y řwieckie. *SkarŻyw* 261, 259, 262 *marg*.

»stare (a. starodawne) przywileje« (2): A cořby to nam owřzem bárziew przyřłušáło/ ktorim bárzo o płatne idzie/ dzierzeć fie řtárey náuki á řtárych przywileiow nam od Páná nářzego vtwardzonych *RejPos* 37; *SkarJedn* 138.

»przywileje (doczesne) řwieckie« [szyk 2:1] (3): Tákże y Iádámowi odiął ony řwieckie przywileie. co miał mieć řywnořć bez pracy *SkarŻyw* 262, 259, 261.

»przywileje wieczne (są)« [szyk 1:1] (2): Przywileye tey řtolice wyeczne řá/ od bogá wkorzenyone y wřřczyepyone/ náruřřone być mogá/ przenyeryone być nye mogá *KromRozm III* N8v; *SkarŻyw* 597.

»wielki(e) przywilej(e)« [szyk 11:1] (12): *OpecŻyw* 12; *RejPos* 196v [2 r.], 235; *SkarŻyw* A5v, 597; Poznařł nákoniec [iř Pan Bóg wdzięcznie od ludzi przyjmuje nabořeństwo] z przywileiow wielkich/ ktoremi cudownie práwie obdářzono te/ ktorzy w męce Pánřkiey [!] ofobliwie řię byli rořkocháli *LatHar* 257; Dwa wielkie przywileie vprořł tu Pan Chriřtus Piotrowi *WujNT* 288, 183 *marg*, 417, Zzzzz2; *SkarKaz* 577a.

»własny(-e) przywilej(e)« (2): Bo ácz on řam [Abraham] był pierwey vřpráwiedliwiony/ á niřli obrzezany: (iř to był wřłány przywilej iego/ że on był oycem wřřyřtkich wiernych/ [...] y iákoby przodkiem y oycem obrzezania) ále [...] *WujNT* 537, 212.

Szeregi: »błogosłáwieństwo i przywileje« (1): Zá tákie wyznánie odniořł [Piotr] od Páná řwego błogosłáwieństwo y wieczne á wielkie przywileie/ iřř vczyniony ieřt/ fundámentem kořcielnym/ klucznikiem Rayřkim/ y řędziá duřz wřřyřtkich *SkarŻyw* 597.

»przywilej a(1)bo cześć« [szyk 1:1] (2): Utorą czełcz albo przyuyley yeft czudnołczy bo panna marya nyetylko na dułły ale też na czyele była naczudnyeyłła *PatKaz III* 108v, 107v.

»przywilej(e) i (a) dar(y)« [szyk 3:3] (6): O wielkie dary ij przywileie dál pán bóg temu świętemu [tj. *Janowi*]/ o ktorych iá tu vmyłlu niemám powiedatz. *OpecŻyw* 12; *PatKaz I* 16v; Y my wychodzić z mocy ie^go [szatana]/ bylełmy chćieli y vtráty włzytki onych przywileiow y dárow niebiełkich/ przez tęż śmierć niewinną báránká náłzega nágrodzić łobie możem. *SkarŻyw* 262, 259 *marg*, 260; *SkarKaz* 577a.

»przywilej a istota [= gwarancja]« (1): Abowiem łłuchay pilno/ iákiemi cie thu Pan zá żywotá twego przywileymi á iftotámi obdárzyć racził *RejPos* 262.

»przywilej a list« (1): á day nam ználeć á doczyść á dopytác fie onych przywileiow á onych listow fwoich/ kthores nam połłác raczył przez ony pobite pirwze połły fwoie. *RejPos* 240v.

»łaska(-i) i przywilej(e)« (2): iż takie wielkie łálki y przywileie dał Piotrowi S. tym łpofobem/ że ie też ná potomki Piotrowe iáko ná cień przeniołł *WujNT* 417. Cf »z łaski i przywileju«.

»przywileje, (i, a, abo) obietnice« [szyk 7:5] (12): á połłał y dárował nam Synaczká fwego naymileyłzego/ s tákimi mocnemi obietnicámi y s tákimi przywileymi/ iż kto go kolwiek przymie mocnie w ferce fwoie/ á vwierzy weń/ áby żaden nie zginął *RejPos* 157v, 63, 87v, 147, 170v, 235 (9); *SkarŻyw* 601; *WujNT* 366, 563.

»prawo(-a) a (i) przywilej(e)« (2): ktorego [człowieka] tu Pan łobie połławił ná tey nędzney zyemi/ iáko włodárzá ábo iáko iákiego rycerzá boiuiącego/ dawłzy mu tákie práwá y tákie przywileie: Iż iefli będziefz łłuchał łłow moich/ á záchowálz fie wedle nich/ [...] iuz nigdy łładzon nie będziefz. *RejPos* 164, 57.

»tytuły i przywileje« (1): (*marg*) Panná Mária łłaski pełná. (-) Obácż zacne tytuły y przywileie Máriaey Pánny błogółławioney *WujNT* 194.

»zacność a (i) przywilej« (2): Gdźyekolwyek w piłmye S. od bogá komu imyę dano álbo przemyenyono yeft/ ofobliwá zacność á przywilej yáki onemu człowyekowi dany známyenowáło. *KromRozm III* M3v; *NiemObr* 53.

»przywilej a załlubienie« (1): A iuz on znák nie będziefz prołtym znákem/ iedno mocnym przywileiem á záłlubieniem Páńłkim/ łłowy iego iáko mocná pieczęciá vtwordzony. *RejZwierc* 198.

Wyrażenia przyimkowe: »z przywileju« (7): Co czynili Święci z Ofobnego obiáwienia Duchá S. y zprzywileiu/ ktorego łię náłładowác nikomu nie godzi. *SkarŻyw* 47 *marg*; *SkarKaz* 119b.

~ *Wyrażenia*: »z przywileju bożego« (1): Byłá [*Maria*] od Pána Bogá przed wieki obrána. [...] Grzechu pierworodnego/ z przywileiu Bożego vchowána. *LatHar* 672.

»z osobnego (a. osobliwego) przywileju« (3): *PatKaz III* 93; Włzákże iefli kogo extraodinarie/ to iefł/ z ofobliwego Przywileiu Pan Bog łam przez łię/ á nie przez łudzie połłyła: tedy to cudy potwierdza *SkarŻyw* 213, 194.

Szereg: »z łaski i przywileju« (1): Co komu z łálki y przywileiu dáia; tego łobie nikt w połpolitości przywłłazczác nie może. *SkarKaz* 578a. ~

»za przywilejem« (3): Siedm bráćiey zá przywileiem wiárę Chrześciáńłką trzymáli. *SkarŻyw* 180 *marg*.

~ Wyrażenie: »za osobnym przywilejem« (1): wżákże Pan Bog żadnemu práwu niepodległ: zá oobnym przywileiem/ gdy chce/ á znáki to iákimi y cudy pokaże/ może y z dziecięciá/ iáko ná Dánielu (było) y zniewiáły/ Sędzięgo [!] vczynić *SkarŻyw* 559.

Szereg: »za przywilejem i mocą« (1): którym [św. *Piotrowi i jego namiestnikom*]/ [...] dał Pan Chryftus klucze krolestwa niebieskiego/ y zupełną władzą/ zwięzować y rozwiązować/ zwiáfki grzechow náłzych/ zá którym przywileiem y mocą [...] otwarzáli záváże Biskupi Rzymfcy/ y iefzcze otwarzáią te lkárby kościelne duchowne *ReszList* 151. ~

Przen (1) :

Wyrażenie: »przywileje nadane« (1): Obácź/ iáka iest moc á iákie łá obietnice y przywileie nádáne pokorney próbie/ z wiernego łercá pochodzący *RejPos* 76.

Szereg: »obietnice i przywileje« (1): *RejPos* 76 cf Wyrażenie.

α. Łaska cudowności nadana miejscu (5) :

przywilej czego [G sb] (2): w świętá fłyszec było iákies dzwony dziwney wdzięczności: ná których fłuchanie [...] chorzy niektorzy zdrowieli. (*marg*) Pátrz iákie cudo y przywilej mieyfca puftelniczego. (-) *SkarŻyw* 471; *SkarKaz* 40b *marg*.

Zwrot: »mieć przywileje [do czego]« (1): Mieyfce też ono kościołá Sálomonowego/ miáło oobne á wielkie przywileie do póciech ludzkich *SkarKaz* 40b.

Wyrażenia: »przywilejmi (łaski) nadany, udarowany« (1:1): Tego nikt przec nie może/ iż w kościele fwym ma Pan Bog niektore mieścá przywilejmi łáfki fwey nádáne/ ktorých inne nie máią. *SkarKaz* 41a, 41b.

»osobne przywileje« (2): Máloli tákich mieyfć w Chrześciánáftwie od Páná Bogá vdároványch oobnemi przywilejmi *SkarKaz* 41b, 40b.

»wielkie przywileje« (1): *SkarKaz* 40b cf »mieć przywileje«.

2. Dokument urzędowy nadający lub potwierdzający uprawnienia; diploma *Mącz*, *Cn*; *privilegium* *JanStat*, *Cn*; *bullá Mącz* [*privilegium* – potwierdzenie *Mymer*¹ 12v, *Mymer*² 12; *przywilej*, *papier*, *pargamin* na którym *przywilej* napisano – *privilegium scriptum*, *charta privilegium continens* *Cn*] (88) : Iako my vyemy is thi articuli wsiszki vissey vipishany byly naprzywilejach kthore sgnaly a drugyem pyeczaczy porwany *ZapWar* 1523 nr 2186; *Diar* 74; *RejZwierz* 12; *OrzRozm* G; *Tabellarium*, *Sklep* á mieysce do chowania póspolitych ták Ziemskich/ grockich/ mieyskich yáko y konfiftorskich Xiąg y przywilejów. *Mącz* 438a, 51b [2 r.], 53c, 58c; [jeśli król abo ksiązę] może komu podác list nápiřány ná párgáminie [którym daruje mu wieř]. [...] A iuż on párgámin nie był prořtym párgáminem/ ále był iftotnym przywileiem/ gdy do niego pieczęć przyłożono y ręką podpisáno *RejZwierc* 198, 45v; á *Rufka* Ziemiá wřzyřtká z dawnych czáfów od Przodków náłzych Królów Polřkich [...] do Korony Polřkiéy iest przyłáczoná: iáko to y z Przywilejów/ które w Skárbie náłzym łá/ iáwnie káždy obaczyc może *SarnStat* 1057, *4, 953, 956, 968, 1066, 1117 [2 r.], 1201; *SkarKaz* 241b; [Práwo tego potrzebuie/ áby ná káżdym Przywileiu imię Cefarřkie/ álbo Krolewřkie było z poczátku półożone. *SzczerbSpecSax* 339].

przywilej czego (2): *ZapWar* 1544 nr 2451; (*marg*) Pokoy wieczny z Krzyżákámi. (-) ktorego póřtanowienia priwilej ręką Legatá Papieřkiego/ y trzech Pifárzow vchwalonych/ ktorých *Publicos*

Notarios zowią podpisan/ á pieczęciami Krolewką/ Miłtrzowfką/ y Pánow Rad Duchownych y Swieckich vmocniony. *StryjKron* 647.

przywilej na co (10): ZapWar 1542 nr 2559, [1550] nr 2583; A ielli są którzy/ którzy z iákiéy przygody liŧy y Przywileie ná ŧwé dobrá dziedziczné/ [...] zgubili áni ich mieli: tedy [...] SarnStat 1040. Cf »przywileje ukazować«.

przywilej czyj [= kto ma] [w tym: pron poss (8), G sb (1)] (9): Gdyby ŧię kto w Sądzye záłożył przywileiem kthoryby ŧroná nágániłá/ tedy ten co przywiley kładzye ma ŧwego przywileiá podeprzeć kłięgámi *UstPraw* H2v, H2v; *OrzRozm* N3v; vŧáwiamy/ áby káždy Biŧkup w ŧwym Biŧkupŧwie ogládał Przywileie tákowych kłáŧtorów *SarnStat* 207, 62, 287, 679, 1206, 1229.

W połączeniach szeregowych (4): ZapWar 1542 nr 2559; Accusationem vel actionem, vel litem instruere, S przywileymi/ s listi y s ŧwiádkámi ŧie ku ŧpráwie ŧádowney nágotować. Mącz 423a; Gdzie ŧtánáwŧzy Poŧłowie od miał kładli práwá/ liŧy/ y przywileié ŧwé SarnStat 1229, 1005.

*Zwroty: »kłaŧć (a. wykłádać), położyć przywilej(e); kładzienie, połozenie przywilejow; przywileje połozone« [w tym: o co (1)] = ponere privilegia JanStat (5:1;2:2;1): Tén [tj. Kupiec, osoba dramatu] acz przedniem [czart] barzo wiye Kładze yakes Prziwilege Co ych gdzes nabył na Swieczce *RejKup* aa7; *UstPraw* Hv, H2v; CHcąc ŧkázić wátpliwoŧci/ które częŧtokróć przy zapiŧiéch ná dobrá Królewkié/ álbo Przywileiách przed nas połozonych [dum ... privilegia, coram nobis reproducuntur JanStat 102] zwykły ŧie wynarzác: tedy tákowéy wátpliwoŧci/ [...] ták zábiegamy [...] SarnStat 51; O Skłády któremi ŧie mieni ŧtan Rycérzki bydź obciáżony/ mieŧczánie máiá kłáŧć przywileie ŧwé y liŧy ná Séymie przyŧzłym *SarnStat* 287, 1005, 1040, 1061, 1139, 1191, 1229.*

*»nagánić przywilej, przywilejowi; naganienie przywilejow« [szyk zmienny] (2:1;1): z ktoremi [18 ŧwiádkami] ten co mu nágániono przywiley ma przyŧiádz iż nie ielt fáłz iż ielt z kłięg then przywiley/ A dowiodłliby kłięgámi przywileiá ŧwego/ thedy ten co vpornie przywileiowi nágánił ma być karan 14 grzywien ŧronie á ŧádowni trzemá *UstPraw* H2v, H2, H2v.*

*»przywilej(e) ukaz(ow)ac (a. pokaz(ow)ac, a. okazać); pokazanie (a. okazowanie, a. ukazowanie) przywilejow(-u); przywilej(e) ma(já) (a. mogą) być ukazane (a. pokazan)« [w tym: na co (7), czyj [= kto nadał] = privilegia exhibita a. ostensa JanStat (13)] [szyk zmienny] (23;6;2): Tego poŧtánowienia Krzyżacy táili/ ále przywiley z Bułá złotá Fridericá wtorego Cefárzá pilnie chowáli/ y vkázowáli/ w ktorym im potwierdził dzierzáwé Kulmienskiey Ziémie s Pomorfką *StryjKron* 295; *ReszPrz* 107; Gdanŧczánie máiá przywiléy pokázác, y dowieŧć, ze ŧzláchtá Koronna do ich rąk tylko są powinni zbozá ŧwoie przedáwác. *SarnStat* 295; A které przywileie nie będą mogły bydź vkázáné przed Séymem przyŧzłym/ ná Séymie máiá bydź vkázáné/ y przegłádnioné. *SarnStat* 397; MIASTO BĘDZIN. VKázáło przywiléy Kázimiérzá Królá *de data 1464*. ná ŧkład ŧolny ná wiecznoŧć *SarnStat* 968; POzwy zadworné/ któremi są ŧpozywáni ná Podlázku ŧzláhcicy niektórzy [...] ná vkázowánié przywileiów ná máiętnoŧci dziedziczné ŧzlácheckie [...] dekrétém Séymu teráznieyŧzego znoŧimy *SarnStat* 1199, 62 [2 r.], 96, 249, 679, 908 (27); Gdy kto dziedziczne imienie dłuگو trzyma/ przywileiu ná nie vkázowác mu nie potrzebá/ narodem ŧię fámy wywiedzie. *SkarKaz* 241a, 241b.*

»założyć się przywilejem« [szyk zmienny] (4): Gdy kogo pozową o którą rzecz/ á pozwány ná roku záłoży lię przywileiem: tedy ten co lię záłoży przywileiem tráci kopę/ którą ma Sędzya podnieść. *UstPraw* Hv, Hv, H2v.

Wyrażenie: »prywilej domowy« (1): weyźrzy koždy w Prywilej fwoy domowy/ zá którym wieś fwą dźierzyłz/ naydźiesz w nim że tá wieś zá chutliwe fłużby przodkowi twemu od Krolá była daná. *OrzRozm* N3v.

Szeregi: »list(y), (i, albo) przywilej(e)« = *privilegia et litterae JanStat* [szyk 9:3] (12): Diploma, Lift/ Prziwileiy á zwłazczá Bułá Papielká/ álbo inźzego páná ták Swieckiego yáko Duchownego s záwiesiřtemi pieczęćiami. *Mącz* 89c; (*nagł*) Odpráwá liřtów y przywileiów do ziemie Inflantckiey. (-) Liřty/ Przywileie wřzelákie/ pod dwiemá pieczęćiami/ Koronná y Wielkiego Křięřtwá Litewřkiego/ máiá bydź do téy prowinciiéy dawáné *SarnStat* 319; A od czytánia przywileiów wřzelákich y liřtów fádowych/ które w Aktách będą pokłádáné/ nic brác niemáiá piřárze *SarnStat* 1158, 287, 334, 1040 [2 r.], 1061, 1191 (11). [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»prawa i przywileje« (2): Iakom ya nyewsyal Skrynki sprawy [*lege: z prawy*] korzennemy (y sprywyleymy) na y myenye ych sluzacze oyczysthe y maczierysthe sdomu ych *ZapWar* [1550] nr 2583; *SarnStat* 1199. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

[*Żart.:* Panicz do panny przyjechał w oględy – [...] Matka wždy rzeczce: „Ukaź przywileje, żebych wiedziała, za kogo ją dawam [...]” On sobá wrzussy, pocznie ich dobywác: Panna teź, siedząc, imie wnet omdlewác; Porwie ją matka, dalej nie czekały, O przywilejach więcej nie pytały. *Otwin(?)Erot* 46.]

a. *Dokument osobisty* (2) : [*Weneci*] Tego co proři o liřt/ włáściwymi znáki Opifzú y wyřtrychná: Ze táki á táki stánął przed námi liřtu vkázáciel tego: Człowiek we trzydzieřci lat/ y wzrořtu řredniego. [...] Náchrámuie ná nogę/ y troche gárbáty/ Czuprynę ma ná czele/ y łeb kriřpowáty. A gdy ták w Przywileiu opifzú ofobę/ Iuź máiá ná fałřzerze nieomylná probę. *KlonWor* 54, 54.

b. *Testament* (1) : Tabulae sive Tabellae, subintelliguntur Testamenti, Prziwilej/ zapis á odkazánie ymienia Teřtámentowym obyczayem. *Mącz* 438a.

3. *Prawo, ustawa, dekret* (20) : *GroicPorz* a4; tak że wřzyřcy ři/ poddáni fą Prywileiowi táthemu [*wydanemu przez Jagiełłę*] kthorzyřkolwiek przeciwná wiáre dźierzą wierze oney/ którą Iágełło Krol zá wieku řwego dźierzał *OrzRozm* G; Przeto iuź wřtáwiamy y ordinuiemy przez Przywiléy ninieyřzy: iź gdy który obywatél Křóleřtwá nářzego kórégokolwiek řtanu y záwołánia/ o włápienie dźieięćin [...] będzie záklęt: [...] tedy [...] wřzyřtki dobrá onégo záklétégo [...] máiá bydź wźięté przez Stárořte *SarnStat* 190 [*idem* 898], 368, 381, 898, 907.

przywilej przeciw(ko) komu (2): Prywileie przeciwo kácerzom. *OrzRozm* F4v *marg*; *WujJud* 16v.

prywileje na kogo (1): A gdyřcie wy one Czeřkie kácerřtwá z wielkimi przydatki do Polřki řwowlonie przyięli/ wřzyřtki ty Prywileie/ y thy káptury maćie ná řye w they Exekucyey gotowe. *OrzRozm* G.

przywilej o kim (1): PRZYWILEY O HAERETYkách y odczepiencách. *SarnStat* 907.

przywilej *czyj* [= *kto wydał*] [*w tym: G sb (2), ai poss (1)*] (3): *OrzQuin* E2v; *WujJud* 16v; Powiedział mi ze Ian Zborowfity [!] Kafztelan Gnieznienfki Prziwileiem Alexandra Krola/ bronic chcial fspotwarzonich braciei *PaprUp* I.

W połączeniu szeregowym (1): Skąd y one Káptury y Przywileie/ y Confoederácię Itárfzych náfzych przeciw Kácerzom vrofły. *WujJud* 16v.

Zwroty: »prywilej wydać« (1): Pátrzay ná czás kiedy Iágefło on Święty Krol/ then frogi Prywilej w Polfzce wydał *OrzRozm* F4v.

»z przywileja wykroczyć« (1): nienaydzyefz [*w Polsce*] Prywileiá żadnego/ z ktoregobychmy niewykroczyli *OrzRozm* E4.

Wyrażenie: »srogi, surowy przywilej« [*szyk 2:1*] (2:1): Więczy ták furowy Prywilej miał być exekwowány? *OrzRozm* G, F4v. *Cf* »przeciwko przywilejom srogim«.

Szereg: »prywilej i (a) kaptur« (5): Krol Prywileymi/ á przodkowie náfzy Kápturmi/ ná wieczne czáfy kácerftwu onemu záfiegáli. *OrzRozm* G, E2v, F4v, G [2 r.]. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

Wyrażenie przyimkowe: »przeciwko przywilejom« (1):

~ *Wyrażenia*: »przeciwko przywilejom Krolestwa Polskiego« (1): á gdyż ty przeciwko vchwałam Koronnym/ y przeciwko Prziwileiom frogim Króleftwá Polfkiégo/ gwałtem kácerftwem fwym/ Królá Polfkiégo od Káplaná odrywałz *OrzQuin* Aa3.

»przeciwko przywilejom srogim« (1): *OrzQuin* Aa3 *cf* »przeciwko przywilejom Krolestwa Polskiego«. ~

Synonimy: *prawo, prerogatywa.*